

POŠTNINA PLAČANA V GOTOVINI

Svoboda

V S E B I N A

O politiki / Ošlak Jože, Posaarje / A. Vodé, Žensko delo in gospodarska kriza / Čikago Daljnega Vzhoda / Philippe Soupault, Zamorski diktator / Marksistična šola / B. Traven, Ujeti blisk / Knjige in knjižnice / Naš pokret / Zlet / Zapiski

LETO VII. ● ŠTEV. 2
1. FEBRUAR 1935

NAROČNINA

ZA MARKSISTICNI MESEČNIK „SVOBODA“ ZNASA:

LETNO	Din 40.—
POLLETNO	„ 20.—
ČETRTLETNO	„ 12.—
ZA AMERIKO LETNO	„ 60.—
POSAMEZNA ŠTEVILKA	„ 4.—

UREDNIŠTVO IN UPRAVA ZA JUGOSLAVIJO: LJUBLJANA, PALAČA
DELAVSKE ZBORNICE, MIKLOŠIČEVA CESTA 1
ZA AMERIKO: CHICAGO, ILL. 3639 W, 26 TH. ST.

Delavska kulturna zveza „Svoboda“ priporoča svojim članom te-le delavske zadruge:

<p>Konzumna zadruga za Ljubljano in okolice r. z. z. o. z.</p> <p>Ljubljana, Medvedova cesta šte. 36</p> <p>Priporoča svojim članom vedno sveže špicerijsko in razno galanterijsko blago. Cene konkurenčne. Član postane lahko vsak. Pristopnina znaša Din 5.—. Delež Din 25.—.</p>	<p>Konzumno društvo rudarjev Ustanovljeno 1906 Hrastnik Ustanovljeno 1906 r. z. z. o. z.</p> <p>Ima 3 prodajalne, zadržno gostilno in pekarno. Član postane lahko vsak. Delež Din 100.—. Sodrugi, sodružice podpirajte Vašo zadrugo, Vaš Delavski dom</p>
<p>Konzumno društvo za Mežiško dolino r. z. z. o. z.</p> <p>Poštni predal št. 3 - Telefon inter št. 5 - Pošt. ček. rač. št. 15925 - Brzjav: Kodes Prevalje</p> <p>Centrala in skladišče: Prevalje</p> <p>Prodajalne: 1. Prevalje, 2. Leše, 3. Guštanj, 4. Muta, 5. Črna 1, 6. Črna II., 7. Mežica, 8. Sv. Helena, 9. Pekarna Prevalje.</p> <p>Sprejema hranilne vloge in jih obrestuje po najvišji obrestni meri. Vse nove hranilne vloge se lahko vsak čas na zahtevo vlagatelja neomejeno dvigajo. Denar zamorete vsigati direktno v centralo v Prevalje po poštinih položnicah, ki vam dajo na razpolago vse naše prodajalne, ali pa osebno v vsaki naši posamezni prodajalni. Prodaja se le članom. Pristopnina Din 5.—, Član društva postanelahko vsak. Delež 300 Din</p>	<p>Splošna gospodarska in konzumna zadruga za Gorenjsko r. z. z. o. z., Jesenice-Fužine, Cankarjeva 3</p> <p>opozarja vse gorenjsko delavstvo, da je glavni pogoj za osvoboditev delavskega razreda njega gospodarska osamosvojitve. Zaradi tega naj se nam pri delu za njo pridruži steherniki!</p> <p>Prodajalne: Sava, Jesenice, Borovlje, Kor. Bela, Dobrava, Sp. Gorje, Mojstrana. Zadržne gostilne: na Savi v Del. domu, na Kor. Beli, nasproti postaji.</p> <p>Zadržni kino: Radio poleg delavskega doma.</p> <p>Delavska domova: na Savi-Jesenicah, v Sp. Gorjah!</p> <p>Svoji k svojim - ker bomo le - Mi vsi moč!</p>

O politiki

Od nepoznanih časov dalje valovi življenje človeški družbe kot neskončno, nikdar mirno morje. Kot morski valovi, samo še mnogo bolj komplicirano in nepregledno, zadevajo človeška dejanja drugo ob drugo. Ljudje počno vse mogoče in nemogoče: lové ribe, orjejo, se ljubijo, računajo, trgujejo, se boré, sklepajo sporazume, pišejo, zdravijo in se posvetujejo med seboj. Vse to ogromno gibanje v celoti nikdar ne počiva.

Politika je važen del tega ogromnega človeškega življenjskega procesa; od vsega drugega početja se razlikuje po tem, da hoče ona zavestno oblikovati družabno življenje, da hoče urejevati medsebojne človeške odnošaje. Politika vpliva na občino, na državo tako v smeri njene notranje ureditve kakor tudi zunanje moči. Ker more le družabni organizem dajati obvezne predpise ljudem in ker te določbe, uredbe ali zakone uvaja, spreminja in odpravlja politika, obsega politično življenje skoro vse panoge človeškega udejstvovanja. Od najvišjih vprašanj človeškega sožitja do cestno-policijskega reda in do higiene v kavarniškem lokalu sega delokrog politike. Politika pospešuje ali zavira vse panoge človeškega življenja, ustanavlja in upropašča države, ustvarja blagostanje in svobodo ali pa bedo in suženjstvo.

Znak, po katerem se politika loči od druge delavnosti, ni v njenem učinku, temveč v namenu, ki ga zasleduje. Ali je neko dejanje politično, zavisi od zavesti, v kateri je bilo storjeno. Na primer: Iznajdba novega stroja lahko povzroči globoko spremembo produkcijskih državnih in družabnih razmer; mezni boj ali ustanovitev kartela lahko provzroči velike zakonodajne spremembe; neki zločin lahko silno razgiba vse politično življenje. Pa vendar le nihče ne bo trdil, da so iznajditelj, vodja kartela ali stavke, morilec ravnali kot politiki, ker politično gibanje, ki se je razgibalo po njihovem dejanju, ni nastalo po njihovi volji ali namenu. Tudi popolnoma elementarni naravni pojavi, kot potresi, poplave, kuge so lahko često povod politične razburkanosti in vendar ne bo nihče označil poplave same za političen dogodek. Pač pa je politično dejanje umor, s katerim hoče morilec doseči neke politične spremembe, politično dejanje je, če nekdo odkrije nov otok, pa razobesi na njem zastavo svoje države.

Politika pozna genialna in neumna, velikodušna in prostaška, uspešna in popolnoma brezuspešna dejanja, ki dosežejo baš nasprotno, kakor je storilec hotel. Taka neuspela dejanja se v vsakodnevnem jeziku imenujejo navadno »nepolitična«, kakor se reče o slabem politiku, da sploh ni politik. S tem se hoče izraziti le to, da je dotični človek zelo slab politik in da je njegovo dejanje nevredno dobrega politika.

Politiko lahko vodijo ljudje volje in dela, ljudje, ki imajo neke predstave o človeškem družabnem življenju; kajti če nekdo nima pravega pojma o družabnih razmerah, tudi ne more razviti prave delavnosti za njih spremembo in novo oblikovanje.

Politika je torej zavestno oblikovanje družabnega življenja, zavestna delavnost, ki hoče usmerjati medsebojne človeške odnošaje. Družba kot vsota poedincev, ki drug z drugim živé in delajo in ki drug na drugega vplivajo, se da oblikovati le na ta način, da se ti poedinci združujejo v raznih zvezah, ki zasledujejo tiste interese, ki se njim zde dobri in koristni. Te zveze si pa zopet ne smemo predstavljati abstraktno. Zveza sestoji iz živih ljudi. Politika je človeško delo. Zato vloga osebnosti v politiki ni tako majhnega pomena. Vsaka zveza potrebuje sposobnih ljudi, da pripomorejo njeni politiki do uspeha. Za uspešno zastopanje nekih političnih ciljev potrebujemo tako učenjakov, kakor genialnih govornikov, ljudi, ki se znajo pogajati, organizatorjev in spretnih novinarjev. V demokratičnem gibanju, kakor je delavsko, je potrebno vzgajanje močnih osebnosti iz vrst članstva. Čim več politično zrelih ljudi ima neko gibanje, tem več je upanja na razmah gibanja.

Vsaka zveza, pa naj bo to društvo ali država — je organizirana družba, to se pravi, da so v njej razven posameznikov tudi neki skupni red in skupni organi, ki bde nad redom družbe ali ga po potrebi tudi izsilijo. Samo organizirana družba more voditi politiko. Posameznik in vsaka skupina stremi za tem, da uveljavi tisti red, ki se ji zdi koristen. Sigurno uveljavljen je neki interes ali red navadno šele tedaj, če je zavarovan po prisilnem redu države, če je torej pravno zagotovljen. Le državni red prisili vse prebivalstvo v državi, da spoštuje neke norme. Vsa politika je torej po svojem namenu, po svojem smotru državna politika, ker mora stremeti za tem, da se njeni interesi državno zavarujejo. Zato je vsa politika tudi po svojih sredstvih državna politika, ker mora hoteti to, da državni aparat čuva njene interese.

Vsa politika je oblikovanje družabne resničnosti, ki sestoji na eni strani iz početja ljudi, ki jih vodijo razni nagoni čuvstva in hotenja, po drugi strani pa iz družabnih razmer in naprav, ki medsebojno vplivajo druga na drugo. Politik mora z znanjem in izkušnje najprej vedeti, kakšen je položaj, in napram tej resničnosti mora biti potem sposoben, da dela tisto, kar je prav. Družabna resničnost se pa stalno spreminja, niti trenutek ne miruje. Politik mora biti dorasel vsakemu trenutku. Zgodovina se nikdar ne oddahne, da bi se politik odpočil. Kdor ne obvlada nekega zgodovinskega časa, redno zaigra vso bodočnost. Pomankanje čuta za resničnost pomeni tudi nepoznavanje ljudi, kar je v vsakem slučaju političen smrtni greh.

Vsaka politika hoče oblikovati človeško družbo. Kdor se pa vara v resničnih ljudeh in njihovem družabnem stanju, ne more z uspehom urejevati njihovih odnošajev. Zastavil si bo napačen političen smoter in uporabljaj bo brezuspešna sredstva. Najbolj razumen namen pomeni lahko posiljevanje in škodo za družbo, če ne odgovarja resničnim ljudem in silam. Najidealnejši družabni cilj mora predvsem družbo res uspešno urediti. Če se to idealu, ki je prišel do veljave, v doglednem času ne posreči, postane družabno-politično nesmiseln, pa naj se zdi individualni špekulaciji še tako razumen. Isto velja za politična sredstva. Namen posvečuje sredstva! Ta po nespametnih moralizatorjih toliko obsojani izrek pomeni dejansko: sredstva morajo odgovarjati in služiti namenu. Za sredstva ne moremo predpisovati nobenih splošnih načel. So bolezní, ki se dajo ozdraviti s kamilčnim čajem, so pa tudi bolezní, ki se dajo zdraviti samo z nožem.

Uspešna politika je trda odločitev, ki gre za jasnim ciljem. Politično udejevanje je delo, pretehtano po nekem namenu, z določnimi sredstvi, upoštevajoč vse postranske posledice. Ni nikako neprekinjeno junaško delo, pa tudi ne čuvstvena vdanost posameznim osebam, temveč hladno preračunano delo. Gotovo, če hoče politik v tej brezobzirni, k cilju usmerjeni trdosti ostati človeški, mora v svojih najglobljih čuvstvih ostati zvezan s celoto, v kateri se udejstvuje, ne pa s posameznimi osebami ali skupinami v tej celoti. Strastno navdušenje za stvar žene političnega človeka v njegovem delu. V trenutku odločitve pa mora ostati neizprosni računar, pa naj ga davi jeza ali zadržuje ljubezen. Kakor je res, da politično gibanje razvne sile, ki ne izvirajo baš iz razuma, temveč iz močnejših čuvstev, prav tako je jasno, da je politika strasti proketo slaba politika.

Že čujem jadikovanje ganljive sentimentalnosti, ki zavrača politiko. Čujem ganljivega sanjača, ki zaničuje politiko kot hladno in nejunaško početje. Sentimentalnost kot strast pač ne vidita, da je prav v ledeni mrzlosti vse politike njena toplota. Prvi — sentimentalneži ne bodo niti s svojimi željami niti z dejanji zbrisali krvi in solz, temveč jih kvečjemu povečali; drugi, ki jih vodi strast, pa radi pomanjkanja samozatajevanja in civilne korajže delajo samo škodo in povzročajo razdejanje. Vedno se bo spominjalo ime Macchiavellija, ki je že pred več nego petsto leti pokazal politično življenje, kakršno je. Nekateri mu zamerijo to, ali on pač ni učil ljudi, kakšni naj bi bili, temveč jih je pokazal, kakršni so. Macchiavelli sam pravi o tem: »Ker vem, da so o tem (o politiki op. p.) pisali že mnogi, zato se bojim, da se mi bo očitala prevzetnost, ako tudi jaz razpravljam o tem, posebno še, ker imam o tem drugačno mnenje nego oni. Moj namen je, napisati za tega, ki naj razume nekaj koristnega; zato se mi zdi pravilneje pokazati resnico, kakršna je, in ne, kakršna živi v domišljiji. Mnogi so si izmislili ljudovlade in vladavine, ki jih nikoli ni bilo, ki jih nihče ni poznal. (Misli na Aristotela, Tomaža Akvinskega i. dr.). Razlika med tem, kako se živi, in med tem, kako naj bi se živelo, je tako velika, da tisti, ki prvo zanemarja in se ravna po drugem, bolj sili v pogubo, nego varuje samega sebe.« Macchiavelli je povedal, da je v človeku tudi živalska narava, s katero je treba računati; zato si mora politik vzeti za vzgled lisjaka in leva. Zakaj lev ne uide zankam, lisjak pa se ne ubrani volkov. Treba je torej biti lisjak, da spoznaš zanke, in lev, da ustrašiš volkove. Tisti, ki hočejo posnemati samo leva, niso pametni . . . Ako bi vsi ljudje bili dobri, bi bil seveda ta-le nauk slab.

*

Tudi delavska politika se ne more izogniti razmeram, kakršne so, in ljudem, kakršni so. Nasprotno, ona mora biti tem bolj realna, ker ima močne nasprotnike proti sebi. Vsaka politika je omejena na določen delokrog, na neki prostor in čas. Vsaka politika izvira iz danih krajevnih in časovnih razmer in se mora posluževati sredstev, ki odgovarjajo položaju. Kdor vidi kot teren socialistične volje po preobrazbi družbe le neko svetovje, človeštvo, družbo kot splošnost, sega v prazno. Marx sam pravi: »Samo ob sebi se razume, da se mora delavski razred predvsem doma organizirati kot razred, če se hoče sploh boriti, in mora videti v svoji domovini neposredno pozorišče svojega boja.« Žal, premnogi te »same ob sebi razumljivosti« še danes ne razumejo. Kdor ne vidi konkretnih razmer, ne najde niti konkretnih sredstev, niti konkretnega programa, tem-

več se prisilno sprehlaja po fantastičnem svetovju in pozablja v danem trenutku napraviti prve korake, ki so potrebni, da sploh začneš hoditi v smeri cilja.

Socializem, ki ne gradi od spodaj navzgor in od znotraj navzven, socializem, ki ne nasloni svojega dela na določeno zemljo, na določen narod in določeno državo, tak socializem je pri vsem svojem naporu obsojen na neuspeh. Kajti socializmu, ki se izgublja v sami splošnosti, primanjkuje notranje pripravljenosti in sposobnosti, da bi se lotil konkretnih nalog na domačih tleh. Nemški socialist Heller pravi: »Povsod bi mogle delavske stranke po revoluciji 1918. l. rešiti silne socialistične naloge, če bi velikopotezno vzele v roke vzgojo delavstva. Toda celo tam, kjer so imeli socialisti dolga leta večino, kakor n. pr. na Saškem, se je malo storilo. Temu je bilo poleg drugega krivo to plavanje v splošni frazeologiji. Namesto, da bi vzgajali socialiste za pozitivno sodelovanje v državi, občini, stranki, strokovni in združni organizaciji, v šolskem in obratnem svetu itd., namesto da bi delavcem v socialističnem duhu tolmačili konkretno nacionalno in internacionalno razmerje sil, so se krmili samo s splošno teoretičnimi kurzi, z nerazumljivimi abstrakcijami in splošnostmi. Baš socialistično gibanje, ki razpolaga z mnogo premalo teoretično temeljito podkovanimi učitelji, ima pa mnogo praktikov, naj se ne bi izgubljalo v splošnosti, ampak naj bi vse svoje sile usmerilo v živo preoblikovanje danih razmer. Kako naj socializem nekoč rešuje mednarodne probleme, če ne more biti kos domačim konkretnim nalogam?«

Kakor je treba paziti na to, da ostane jedro delavskega gibanja čisto, zdravo in ideološko močno, moramo skrbeti tudi za to, da vse gibanje ne postane neka sekta, obsojena na politično sterilnost. Gibanje pri nas se mora še vse preveč baviti s splošnim teoretiziranjem. Zgolj govorjenje o reformizmu pa ne vodi v nikake reforme, in radikalizem v besedah ne vodi v nobeno revolucijo. Razmere so danes silno zapletene in ves socializem mora stalno iskati pot med Scilo in Haribdo. Pri tem mu je najbolj potreben smisel za resničnost.

*

Kulturna delavska organizacija mora z vsem svojim izobraževalnim delom služiti namenom celotnega pokreta. Zato ona ne sme gledati na delavce z očmi tistih kavarniških »radikalnih« intelektualcev, ki si radi slikajo proletarce kot neke mistične heroje in jim je zato ves potek in razvoj razrednega proletarskega boja nerazumljiv in zato predolgočasen. Delavec je človeško bitje in delavski razred se mora boriti za svoje ideale na podlagi konkretnih razmer. Zato ne sme bežati iz konkretnosti, če je še tako huda, v abstraktnost, iz akcije v večno diskusijo, iz spoznanja dejstev v dogmo, iz razumskega človeškega mišljenja v ponavljanje nerazumljenih fraz. Kulturna organizacija ne sme podcenjevati in prezirati vsakodnevnega trdega boja delavcev za dnevne pravice in interese, njej ne sme biti strokovna organizacija nekaj manjvrednega, ker vsak uspeh delavske strokovne organizacije utira pot vsemu drugemu napredku del. razreda. Le v najtesnejši zvezi z obstoječimi svobodnimi delavskimi organizacijami moremo vršiti uspešno kulturno delo med našim proletariatom in buditi v njem smisel za resničnost in voljo in sposobnost za ustvarjanje nove, boljše stvarnosti.

Nestrpnost nam je že velikokrat škodovala. Mnogo napačnih prerokovanj o tempu razvoja je povzročilo marsikakšno nepotrebno razočara-

nje. Mnogo zla je že povzročilo, ko si najodgovornejši ljudje niso upali povedati resnice, temveč so ponavljali to, kar si je kdo v svojem srcu želel. Ves položaj pa zahteva, da se gibanje postavi na tako podlago, da bo vztrajno vzdržalo, ne da bi ohromelo ali izgubilo pogum in elan, da bo pa vedno pripravljeno s svojo prodorno močjo takrat, ko bo prišla »ura Gospodova«, kakor se bere v sv. pismu. -elj.

Ošlak Jože, Posaarje

Leta 1918. so angleški tanki kot zadnja tehnična vojna novost odločili vojno med antanto in Nemčijo. Nemškemu porazu na bojnem polju je sledil potem poraz za porazom pri ustvarjanju mirovnih pogodb. Francoski generalni štab je bil ločenega mnenja o zaključku te vojne. Clemenceau je stal na stališču, da je treba nemško vojsko z antantnim orožjem popolnoma uničiti in zato za daljšo dobo zasesti celo Berlin. Ostali vojskovodje se s tako učinkovitim predlogom niso strinjali. Vmes je posegel Wilson in sklenjeno je bilo zasesti le Porenje in Posaarje, ki sta srce nemške industrijske in vojne ekspanzivnosti.

Porenje je bilo leta 1927. izpraznjeno, francoske in angleške čete so ga zapustile, pokrajina pa je prišla pod popolno upravo Nemčije. Takrat so v Nemčiji vladale miroljubne stranke na podlagi weimarske ustave. Za Posaarje je bilo določeno v mirovni pogodbi, da ostane do januarja leta 1935. pod upravo Zveze narodov, letos pa da se izvrši plebiscit, da narod, ki šteje 800.000 duš, v demokratičnih okoliščinah odloči, ali želi nazaj k Nemčiji ali hoče še nadalje ostati pod upravo Zveze narodov, ali pa, če želi, celo k Franciji.

Francozi, ki so versailleski mir diktirali, so si mislili, da se bodo s svojo politiko v 15 letih Nemcem v Posaarju tako prikupili, da izpade plebiscit lahko tudi njim v prid. Vsled tega ta dolgi termin za glasovanje po svetovni vojni. Medtem ko so potekala leta, je pa versailleska mirovna pogodba rodila v Nemčiji nov vojni duh, ki je, neten s spretno agitacijo nacionalnega socializma, okužil skoro ves nemški narod. Namesto da je zmagojoča Francija weimarski Nemčiji, ki je bila povsem nekaj drugega nego je današnja in predvojna Nemčija, ponudila roko v spravo, namesto da bi vzporedno z Nemčijo, vzporedno z razorožitvenimi konferencami razoroževala, se je skozi leta in leta v zasmeh vsem lepim načelom Zveze narodov oboroževala, tako da je danes ena najbolj oboroženih sil na svetu.

S to svojo usodepolno politiko, ki ima svoj temeljni izvor predvsem v versailleski mirovni pogodbi, slednjič pa v blaznem oboroževanju proti popolnoma razoroženemu nasprotniku, je Francija izpodkopala demokratične temelje Nemčije, da, zavestno ali podzavestno ji je ustvarjala Hitlerjev fašizem. Čimbolj se je bala razorožene Nemčije in kupovala kanone, tembolj je onstran meje rasel fašizem in sicer s pomočjo neodpustljivih napak nemških vlad, dokler ni lepega dne porušil temelje evropske civilizacije in kulture in zavladal z vso trdoto pruskega škornja.

Glasovanje o Posaarju se je vršilo v dobi, ko vlada v Nemčiji vojna industrija, v dobi, ko se je Nemčija v zasmeh vsem sosedom in vsem mirovnim pogodbam dobro oborožila, v dobi, ko diktirajo svetovni in zla-

sti evropski zunanjepolitični interesi in pa nepojmljiv strah Francozov pred Nemčijo mirno rešitev posaarskega vprašanja.

Skozi 14 let je posaarsko ljudstvo živelo domala kot parazit na račun Francije in Nemčije. To je bila menda edina pokrajina v Evropi in morda celo na svetu, ki ni poznala svetovne gospodarske krize niti brezposelnosti. Francozi in Nemci so dajali denar v to pokrajino, da bi si pridobili naklonjenost volilcev, ki so imeli poslednjo besedo o pripadnosti k eni ali drugi državi.

Da ni v Nemčiji Hitlerjev režim na vladi, bi vprašanja, ali ostane status quo, sploh ne bilo. Kajti vse posaarsko prebivalstvo je nemško in spada k Nemčiji. Glasovanje bi bilo v prid weimarski Nemčiji izpadlo najmanj tako ugodno, če ne še ugodneje, kakor je izpadlo topot. Razlogi, da so se Nemci borili z Nemci za to, ali se vrne pokrajina k Nemčiji ali ostane še nadalje pod Zvezo narodov, so globlji, nego se na prvi moment zde. Prvi večji razlog leži v tem, da vlada v Nemčiji fašizem, ki je vzel ljudstvu vse politične svoboščine. Socijaldemokrati in komunisti so hoteli na ta način prirediti demonstracijo proti nemški vladi in ne proti nemškemu narodu, ki bo svoje globoke zmote s fašizmom drago poplačal in jih bo nekega dne učinkovito popravil. Pozabili so pri tem na to, da rešuje vsak narod bilo v kakršnihkoli političnih prilikah najpreje nacionalno vprašanje. Vprašanje socialne diferenciacije in politične pripadnosti je bilo v Posaarju vprašanje drugega reda in ta moment je bil za plebiscit odločilen.

Važen razlog, da je plebiscit izpadel celo za Hitlerjevo Nemčijo tako ugodno, je tudi v tem, da naši sodrugi niso imeli nikakih denarnih sredstev na razpolago. Francija, ki je svoj čas tam mnogo investirala, je bila pod pritiskom angleške diplomacije na Posaarju naenkrat neinteresirana. Nemci so pa za svoje volilce porabili 60,000.000 mark. Iz vseh kontinentov sveta so jih navozili, da rešijo v prvi vrsti ugled svojega režima in ne toliko ugled svojega naroda, kar je za narodni socializem zelo značilno. Važno in odločilno vlogo je igrala tudi papeževa politika, ki je za ceno diplomatskih uspehov v Nemčiji pozvala katoličane, naj glasujejo proti marksistom, čeprav so bili v tem vprašanju še nedavno edini.

Francija je politično s tem nekaj pridobila, kajti vojna zarja je že obsevala posaarske kamine, gospodarsko je pa mnogo izgubila. Samo majhno Posaarje producira letno 2,000.000 ton železne rude, cela velika Francija s kolonijami vred pa nekaj nad 6.000.000 ton. Nemčija jih bo sedaj producirala s Posaarjem vred 11,000.000 ton. To je torej pasivna stran posaarskega plebiscita za Francijo in tudi glavni razlog svoječasne zasedbe. Ta problem bi tedaj bil zaenkrat rešen. Od vojne smo se nekoliko oddaljili.

Vojna industrija, fašizem, vojni duh v Nemčiji in pohlep po oblasti — vse to bo pa v nekaj letih vrglo nove probleme na dan: Memel, poljski koridor, kolonije, oblast nad morjem — to je bodoči program Hitlerjeve Nemčije. Zato pa nima danes niti denarja, niti zanesljivih vojakov. Čakala bo na novo generacijo. Čim se opomore — morda celo s francosko finančno pomočjo, bo svet imel dovolj prilike, spoznati fašizem, ki bo ustvaril vojno v hipu, čim bo zanjo zadostno pripravljen. Delavski razred pa vidi, da je moral iti razvoj enkrat tudi to pot, dokler slednjič ne krene z vulkansko silo v novo smer, ki bo po velikih in hrupnih dogodkih prinesla njegovo vstajenje.

A. Vode, Žensko delo in gospodarska kriza

Žensko delo se upravičeno smatra kot eden najvažnejših socialno-gospodarskih problemov zadnjih desetletij, a danes, v času najhujše gospodarske krize, stopa problem ženske zaposlitve posebno vidno na površje.

Odkar je nastopila gospodarska kriza, se žensko delo od najrazličnejših strani ljuto napada. To nas ne more presenečati, kajti ženin socialni položaj se je sploh tekom zadnjih desetletij močno dvignil, posebej pa še v gospodarstvu, tako, da pomenja ta pojav enega najmarkantnejših v modernem svetu.

Ker pa ljudje zlasti v važnih gospodarskih pojavih prečesto zamenjavajo vzroke s posledicami, je umevno, da mnogi pokazujejo na naraščajoče žensko delo kot na pravir vsega zla, ki ga poznamo pod imenom gospodarska kriza. To naziranje prepogosto zasledimo tudi v dnevnem meščanskem časopisju, dasi je tako mišljenje absurdno za vsakogar, ki kaj razume o gospodarskih in socialnih vprašanjih. Kljub temu pa celo merodajni krogi v mnogih državah slede temu napačnemu naziranju, bodisi vsled nerazumevanja ali demagoštva. V prepričanju, da bo brezposelnost ponehala, čim se bodo moškim umaknile ženske z njihovih mest, izdajajo odredbe, ki naj bi odstranile vsaj iz nekaterih panog delovnega trga ženske, zlasti poročene delovne moči.

Ali ima to naziranje in ravnanje osnovo, ki opravičuje take ukrepe? Ali ima žensko delo vpliv na sedanje gospodarsko krizo in brezposelnost, ali torej moremo pričakovati izboljšanje z omejitvijo ženskega dela? Na ta vprašanja naj vsaj deloma odgovori ta članek, ki ima v prvi vrsti namen, osvetliti na problemu one strani, katere so očitvidno prezrli tisti, ki se s tako silovitostjo zaganjajo v žensko delo.

1. Razvoj ženskega dela

Da pomenja delo naravni zakon prav tako za moškega kot za žensko, to je resnica, nad katero ne more nihče dvomiti. Ženski tudi nihče ne osporava pravice do koristnega dela, saj večina ljudi občuti to pravico kot dolžnost, kot nujnost za obstoj. Gre le za pravico žen do plačanega dela, ki je zavzelo z razvojem kapitalističnega gospodarstva tak razmah, da postaja kamen spotike zlasti danes, ko je konkurenčni boj za delo in plačilo posebno hud.

Mnogo dela v gospodarstvu je bilo že vedno v ženskih rokah, le da to delo nekdanj ni bilo plačano. V dobi primitivnih družabnih oblik so mnogo potrebnih predmetov izdelovale ženske same. Še danes obdelujejo polja pri nekaterih afriških rodovih samo ženske, ki izdelujejo tudi potrebno blago za obleko, odeje in posteljnino. Tudi pri tistih narodih, ki jih danes nazivljemo civilizirane, je vršila vsa ta dela žena vse dotlej, dokler je bila družina proizvajalno središče, to je v starem in srednjem veku. Če se ozremo samo nekaj generacij nazaj, vidimo, da so naše prababice, a tudi žene bolj kulturnih narodov, napredle, stkale in sešile svoje obleke same. Pa tudi večino drugih potrebščin za družino je še nedavno oskrbovala gospodinja z ženskimi člani družine in služinčadjo. Polagoma je iztrgala večino teh opravil iz ženskih rok industrija; tovarna in obrtniška delavnica sta odvzeli ženi njene prejšnje funkcije in sicer ne samo tistih, v katerih področje spada izdelovanje hišnih potrebščin, temveč tudi mnogo gospodinjskih opravil. To velja zlasti za večja mesta civiliziranih držav, ki so se v polnem obsegu okoristila s pridobitvami električnih, plinskih in drugih tehničnih naprav.

Te mogočne in siine spremembe gospodarske organizacije — prehod hišnega gospodarstva v industrijsko gospodarstvo — so povzročile tudi

temeljno spremembo ženinega položaja: prejšnja gospodinja je postala mezdna delavka. Nikakor ne moremo trditi, da bi bil poglavitni vzrok tej spremembi ženina težnja po novi zaposlitvi, torej po novi življenjski vsebini, ki jo daje delo. O veliki večini delovnih žen to naziranje nikakor ne velja. Če in kjer so sovplivali psihološki motivi, pomenijo prav malo spričo gospodarskega pritiska, ki ga je žena čedalje bolj občutila na lastni koži. Da si je mogla družina oskrbeti vse potrebno, kar se je prej izdelovalo doma, je morala zvišati svojo kupno moč. Matere in hčerke, ki so bile poprej neplačane delavke v domači proizvodnji, so bile sedaj primorane, poiskati si zaposlitve za denar, da so zvišale dohodke, s katerimi so krile naraščajoče družinske potrebe. S tem pa, da je žena nehala izdelovati gotove proizvode, se je pojavilo v industriji tudi povpraševanje po novih panogah plačanega dela. Da so pa žene mogle te izdelke kupiti, so morale same zaslužiti.

To je razvoj, ki se ne da utajiti, niti ustaviti. Brezplodno je, s silo obračati kolo časa nazaj ter zopet poskušati uvesti gospodarstvo srednjega veka.

Značilen za razvoj strojnega industrijskega gospodarstva je sledeči pojav: mesto, ki ga je prej zavzemala žena pri izvrševanju ročnih izdelkov, prevzame sedaj moški. Celo peka kruha in pranje ter sušenje perila je prešlo ponekod v moško delovno področje. V nekaterih primerih pa je stopnjevana mehanizacija dela zopet odprla ženi pot do njene prejšnje zaposlitve. Tako na primer so začele nekatere industrije, zlasti tekstilne, zopet zaposlovati pretežno ženske delovne moči. Vsled industrializacije pa je izginila tudi cela vrsta opravil, ki so poprej spadala v ženin delokrog. Če zasledujemo spremembo gospodarskih oblik, vidimo, da se delovne moči dosledno prilagajajo novim delovnim oblikam, vsled česar stopajo na mesto nekdanjih ženskih delovnih moči moške sile in obratno. V tem pogledu je lansko leto objavilo zanimive podatke glasilo mednarodnega urada za delo »Internationale Rundschau der Arbeit«, ki posebno opozarja na pojav v nekaterih ameriških državah, ki so na visoki stopnji industrijskega razvoja: žene zapuščajo industrije, v katerih so bile doslej zaposlene v pretežni večini, na primer v tekstilni, oblačilni in živilski industriji. Nasprotno pa narašča število delavk tam, kjer so bile nekdanje zaposlene le posamezne, na pr. v kemični, kovinski in tiskarski industriji. Ta pojav opazamo tudi pri nas: v tovarni »Saturnus« je na pr. zaposlenih poleg 100 moških 300 žensk. Ponekod pa opazimo tudi nasproten pojav: pogosto naraste število moških delovnih moči v industrijah, kjer so bile do nedavna zaposlene zgolj ženske. Glede na to menjavanje delovnih moči po spolu pravi ga. Anderson, ravnateljica urada za delo pri ministrstvu za delo v Združenih državah Severne Amerike: »Ni obhodno potrebno, da bi ženske spodrivale moške od dela. Tu gre marveč za delitev dela in za prilagoditev spolov vsemu delu, ki ga človeška družba potrebuje. Žene so morda res prevzele moškim nekatera delovna mesta, a tekom razvoja iz hišne (družinske) produkcije v industrijsko so bili moški tisti, ki so prevzemali žensko delo. Danes pa je oba, moža in ženo, spodrinil stroj.«

2. Obseg ženskega dela

Obseg ženskega dela je treba premotriti najprej s kvantitativne strani. Kdor trdi, da je sedanjo gospodarsko krizo povzročilo žensko delo, bi moral najprej dokazati, da je žensko delo zavzelo največji razmah prav v času, preden je nastopila gospodarska stiska. Ta pojav smo opazili samo v državah, ki glede na razmah in intenziteto gospodarske krize ne igrajo skoro nobene vloge. To so zlasti agrarne države z malo in slabo razvito industrijo,

ki je zavzela večji razmah šele po vojni. V teh državah so tudi pojavi gospodarske krize nastopili več let pozneje in so manj občutne. V mnogih ozirih je tu gospodarska kriza posledica slabe notranje in zunanje gospodarske politike, ne glede na svetovni razvoj. Statistike industrijsko visoko razvitih držav, kakor Amerike, pa kažejo glede razmaha ženskega dela drugačen razvoj. Že omenjeni list »Ira« dokazuje, da se je žensko delo najbolj razmahnilo v drugi polovici 19. stoletja in ne tekom zadnjih let pred krizo. Statistično raziskovanje je ugotovilo, da je v industrijskih državah število zaposlenih žensk v odnosu do celotnega števila ženskega prebivalstva zadnjih 30 let ostalo skoro nespremenjeno, če se ni celo zmanjšalo, kakor na pr. v Avstriji, kjer je znašalo število zaposlenih žen l. 1890 47 odstotkov, po vojni pa samo 34 odstotkov, ter v Belgiji, kjer je bilo l. 1900 29 odstotkov, po vojni pa 21 odstotkov celovnih žen; statistika navaja še Dansko in Italijo, kjer je razmerje približno isto. V Ameriki je takoj po vojni zaposlitev žen padla na 16 odstotkov, a je do l. 1930 narasla le na 17 odstotkov, tako da je bil še sedaj odstotek nižji kot l. 1910.

V pretežno agrarnih deželah, kjer kaže — kakor omenjeno — statistika znaten porast ženskega dela, je ta pojav treba pripisati tudi dejstvu, da štejejo v zadnjem času tudi poljske delavke med produktivno delavstvo, ki jih uradne statistike doslej niso skazovale. Države, ki prihajajo tu v poštev, so med drugimi tudi Bolgarija in Finska. Vsekakor je take vrste porast ženskega dela samo navidezen in nima nobenega vpliva na dejansko stanje brezposelnosti.

Po vestnem raziskovanju položaja pridemo do nepobitnega zaključka, da žensko delo kvantitativno ni naraslo v taki meri, da bi kakorkoli povzročalo motnjo ravnovesja na delovnem trgu.

Edino v Nemčiji je zaposlitev žen zadnja desetletja precej narasla, tako, da se je dvignila od l. 1907. do l. 1925. za 5 odstotkov celokupnega ženskega prebivalstva v državi ter je doseglo število zaposlenih žen l. 1932. že 6,128.429. Vendar tudi Nemčija ne more valiti krivde za današnjo brezposelnost na žensko delo. Mnogo bolj se približamo spoznanju resničnega stanja glede krize v Nemčiji, če iščemo vzroke v gospodarskih motnjah, ki jih je Nemčija pričela doživljati takoj po vojni in katerih neizogibna posledica je brezposelnost.

Med motnje, po katerih je bilo prizadeto nemško gospodarstvo, moramo uvrstiti predvsem inflacijo in izgubo premoženja širokih plasti prebivalstva. Po teh sunkih je žensko delo v resnici znatno naraslo, še bolj pa se je dvignilo število zaposlenih mož. To je povsem razumljivo, saj tedaj, ko je toliko ljudi izgubilo premoženje, je moral vsakdo, tudi ženska, zagrabit za vsak zaslužek, ki se je nudil. Gospodarska nesigurnost pač vedno povzroča, da čim več ljudi išče dela in zaslužka, med temi tudi poročene žene, ki se v času gospodarske stabilnosti v prvi vrsti posvečajo gospodinjskim in materinskim dolžnostim. Da je večji pritisk na delovna mesta zlasti s strani poročenih žen samo posledica krize in brezposelnosti, ne pa njun vzrok, priča vsakdanja skušnja. V Nemčiji so že l. 1928., ko se je kriza šele dobro pričela, statistično ugotovili, da je šlo 56 odstotkov poročenih žen v službo, ker so postali njihovi možje brezposelni. Približno isto sliko so pokazale tudi druge države. Tajnica urada za žensko delo pri avstrijski delavski zbornici, Käthe Meichter, je izvedla zanimivo anketo. Razposlala je 1320 industrijskim delavkam vprašalno polo, kjer naj med drugim navedejo tudi vzrok, čemu služijo. 95.4 odstotkov žen je odgovorilo, da bi veliko raje ostale doma, ko bi jih potreba ne silila k delu. Iz potrebe služijo vse, pri polovici zaposlenih žen so njihovi možje brezposelni.

Ali opravičuje dejstvo, da mnogo žen služi namesto njihovih brezposelnih mož, očitek, da spodrivajo ženske moške z njihovih mest? Mirno lahko trdimo, da je ta očitek ne samo pretiran, ampak tudi neresničen. Danes, v splošnem obubožanju, si išče zaslužka vsak, kjer more, ne glede na starost in spol. Vzrok, da danes žena lažje dobi zaposlitev kot moški, je treba iskati v bistvu današnjega kapitalističnega gospodarskega sistema, katerega glavno gibalno je profit. V interesu kapitalističnega gospodarstva je, da se žensko delo manj ceni kot moško delo, zato se lahko tudi slabše plača. A čim nižja je plača, odnosno mezda, tem večji je dobiček. Krivde torej ne smemo iskati pri ženski, ki sili za plačanim delom — saj mora tudi ona živeti — temveč v družabnem, oziroma gospodarskem sistemu.

3. Brezposelnost med ženskami

»Stroj je spodrinil z delovnega trga moške in ženske« — pravi že omenjena ga. Anderson. Priznati moramo upravičenost te ugotovitve, toda s pridržkom, da odgovornost za brezposelnost ne moremo naprtiti stroju, ki je sicer postoteri produkcijske možnosti ter s tem spodrinil človeško delovno silo — vzrok je treba iskati v gospodarskem kaosu, vsled katerega je porušeno ravnovesje na gospodarskem trgu. To porušeno ravnovesje je povzročilo gospodarsko krizo, katere najhujša posledica je brezposelnost delovnih ljudi, moških in žensk.

Točna statistika o brezposelnosti se prav za prav ne da dognati, a to ne samo pri nas, temveč tudi drugod. Vzroki so različni, ker se število nezaposlenih najlažje ugotovi po obveznem zavarovanju za primer brezposelnosti, je umevno, da je povsod, kjer ta obveznost ne obstoja, statistika zelo pomanjkljiva, tako se skoro ni mogoče nanjo opirati. A tudi tam, kjer obstoja obvezno zavarovanje, so mnogokrat izvzete baš najmočnejše skupine ženskega dela. Nekatere države (Nemčija) so tudi takim brezposelnim odvzele podporo, ki imajo kakega svojca, da jih vzdržuje. Vsled takega postopka se gotovo znatno zmanjša število brezposelnih, zlasti žensk, toda samo na papirju.

Prav tako pomanjkljive so statistike posredovalnic za delo. Mnogo delavcev se ne zglaša, ker so izgubili vsako upanje na pomoč in zaposlitev. To velja za moške prav tako kakor za ženske. Podporni uradi često tudi ne vodijo statistike ločene po spolu, vsled česar se navaja število žensk le približno. Vsekako je pa število brezposelnih žensk mnogo večje kot ga pa izkazujejo uradne statistike.

Po gospodarski krizi pa so prizadete tudi tiste ženske, ki imajo zaslužek, saj so pri zniževanju prejemkov prve na vrsti. To znižanje ženska tembolj občuti, ker je že vedno prejemale nižje mezde, tako da vsak nov odtegljaj pri plači pomenja padec pod eksistenčni minimum. Če primerjamo statistike ženskih plač, tedaj moram ugotoviti, da je naša država (zlasti v južnih krajih) med tistimi, kjer je delovna žena najslabše plačana.

Delavstvo se pričinja zavedati velike nevarnosti plačevanja delovnih moči po spolu, saj so s tem ogroženi njegovi bitni interesi. To metodo je znova pritiral do viška prav fašizem, v čegar interesu je ščuvanje delavstva k medsebojni borbi, ki hrani njegovo odporno silo v boju proti kapitalizmu: razredno solidarnost.

4. Odstranitev žen od pridobitnega dela kot sredstvo borbe proti brezposelnosti

Dejstvo, da nižje ženske mezde ogrožajo eksistenco moških, povzročajo danes v raznih delovnih panogah bolj ali manj močno gibanje, ki zahteva

omejitev ženskega dela. To težnjo pridno netijo tisti, ki imajo interes na neokrnjeni ohranitvi sedanjega gospodarskega sistema, zato odvrtaajo ljudi od pravega spoznanja vzrokov brezposelnosti s tem, da pokazujejo na navidezne vzroke, ki so prav za prav le posledice gospodarske krize, med katerimi je tudi delo poročenih žen.

Zato je danes problem odstranitve žene od pridobitnega dela kot sredstvo borbe proti brezposelnosti predmet živahnih razprav, napadov in protinapadov, ki se pojavljajo v najrazličnejših krogih. Tisti, ki hočejo dati tej borbi tehtno osnovo, izhajajo iz filozofskih, socialnih ali celo moralnih utemeljitev ženinih nalog, določenih ji od prirode. Vendar pa je pri napadalcih očiten vseskozi glavni motiv: kruhoborstvo.

Če pogledamo boj proti ženskemu delu s praktičnega vidika, zadenemo takoj na protislovje: brezposelnost skušajo rešiti s tem, da nekomu vzamejo delo. To pa pomenja zgolj prenos brezposelnosti na drugo plast ljudi, ne pa njeno odstranitev. Kdor se zadovoljuje s tako rešitvijo, v naprej prizna, da imajo pravico do dela samo moški ter prezre enostavno dejstvo, da morajo tudi ženske nekje dobiti vsakdanji kruh, če hočejo živeti. Ti rešitelji »pozabljajo«, da danes večina mož in očetov ne zasluži toliko, da bi mogli preživljati svoje žene in hčerke samo s svojo plačo. Kljub zgledom iz praktičnega življenja, ki pričajo, da danes služi večina žen iz potrebe, se vendar množe glasovi, ki zahtevajo izločitev ženske iz delovnega procesa.

Ali bi tak postopek v resnici prinesel zboljšanje gospodarskega položaja glede na odpravo brezposelnosti?

V Nemčiji so začeli v svrhu rešitve tega vprašanja matematično motriti praktično vrednost omejitve ženskega dela. Že l. 1930. je bila objavljena statistika, ki odgovarja na gornje vprašanje s številkami: zaposlenih žen je bilo 11,478.000. Od teh je 6,802.000 neporočenih, 1,030.000 vdov ali ločenih in 3,645.000 poročenih. Torej je 7,832.000 žensk navezanih na lastni zaslužek in bi pri redukciji ne mogle priti v poštev. O poročenih pa izkazuje poročilo, da so v 90 odstotkih brezposelni njihovi možje, ali pa premalo zaslužijo, da bi zadoščala samo njihova plača za vzdrževanje družine. Mnogokrat podpira žena s svojim zaslužkom starše ali brezposelne svojce ali pa plačuje dolgove, storjene ob času bolezni in drugih nepredvidenih nezdod. V mnogih primerih pa je delo take vrste, da ženske ne doseže noben zakon o redukciji: delajo na polju ali v delavnicah in pisarnah svojih mož. Prenos dela na moške bi se mogel izvršiti le v zelo maloštevilnih primerih. Ali naj nadomesti otroško negovalko brezposeln mizar? Prav tako malo bi bilo pomagano brezposelnemu zidarju z mestom izpodrinjene sobarice. Tako so ugotovili, da bi se moglo od 11,478.000 zaposlenih žen umakniti odnosno zamenjati z moško delovno silo le 80.000 žen.

Z izključitvijo žensk od dela bi bile prizadete v prvi vrsti delavske in nameščenske družine, katerih življenje bi se znatno poslabšalo. Saj vemo, da imajo pri nas delavci in nameščenci take plače, ki niti od daleč ne dosežajo za življenje najpotrebnejše svote in je plača žene ali hčerke pogosto življenjski pogoj družine. Z znižanjem dohodkov posameznih družin bi se pa znižala tudi njihova kupna moč, kar bi bilo gotovo v škodo gospodarstva, ki že itak trpi vsled zastoja, povzročenega po ubožošanju širokih ljudskih plasti.

Število žen, ki služijo kot uradnice, tudi od daleč ni tako veliko, da bi mogla njihova redukcija ublažiti brezposelnost. Še mnogo bolj brezposelnostna za rešitev brezposelnosti bi bila pa prepoved ženskega uveljavljanja v akademskih poklicih ter na raznih upravnih mestih. In vendar je gonja proti tem

ženam najhujša, iz česar se jasno vidi, da tu ne gre za materialno pomanjkanje, temveč je vzmet tej gonji predvsem konkurenčni boj za boljše pozicije. Ta boj se je že vedno javljal med moškimi, ki so izpodrivali drug drugega od boljših korit. Sedaj pa pridejo zraven še ženske! Tu je treba napeti vse sile, da se konkurenca vsaj z ženske strani omeji ali pa popolnoma onemogoči. Ta borba je posebno očitna zlasti v fašističnih državah in je dosegla svoj višek v Nemčiji, kjer so s socialno uglednejših in bolje plačanih mest spodili tudi najsposobnejše ženske moči. Da bi pa prikrili kruhoborsko goloto svoje gonje, so hoteli dati preganjanju žensk »etično« osnovo. Njihov ideolog A. Rosenberg dokazuje v dolgih razpravah, da žensko delo ogroža temelje države in družbe, katere steber je družina. Toda ta steber se je začel majati, odkar je zapustila žena domače ognjišče in odšla za pridobitnim delom v tovarne in urade. Fašisti pa hočejo dvigniti družino ter ženo zopet postaviti za njeno kraljico. Prezrti pa so današnji gospodarski položaj družine, vsled katerega je tudi žena nujno navezana na zaslužek izven doma. Da same fraze ne morejo rešiti nobenega problema, priča dejstvo, da kljub vsej gonji proti ženskam narašča število brezposelnih tudi v fašističnih državah.

*

Odklanjamo izključitev žen od dela ker smatramo, da spada pravica do dela med najosnovnejše človeške pravice. Le enakovredno delo bo dvignilo ženo v enakovrednega člana družbe, zlasti pa delavskega razreda, kjer se morata oba, mož in žena, z istim spoznanjem, povzročeni po enakih življenjskih pogojih, boriti skupno za zmago.

Vir: M. Plibert, Wirtschaftskrise und Frauenarbeit.

Čikago Daljnjega Vzhoda

Švicarski in ameriški novinar sta prepotovala Mandžurijo, da vidita razmere v tej pokrajini, ki so jo — kakor znano — zasedli Japonci in ki na videz predstavlja samostojno državo Mandžukuo. Iz njunih zapiskov priobčujemo nekaj zanimivih sličic iz mesta Harbina, ki igra glavno vlogo v Mandžuriji. Komentar naj si napravi vsak sam.

Japonska kavalerija je jezdila po cestah Harbina. Pred hotelom »Moderne« sta stala na boj pripravljena dva oklopna avtomobila. Ko se mi je končno posrečilo o svojih mirnih namenih prepričati japonske vojake, ki so z nasajenimi bajoneti stražili vhod, sem vprašal hotelskega vratarja, ali ima japonski generalni štab tu svoj sedež.

»Ne, gospod. Japonci so samo pripravili najuglednejšim Kitajcem mesta za banket v proslavo ustanovitve Mandžukua.«

»Čemu potem te čete?«

»Da čuvajo banket.«

V obednici so sedeli japonski častniki in Kitajci v črnih haljah, poleg vsakega Kitajca je povsod sedel Japonec...

Prijatelj mi je oskrbel pogovor s kitajskim veletrgovcem. Sprejel me je mlad tajnik, ki mi je sporočil, da trgovec ne more govoriti z menoj.

»Moj šef je bolan.«

»Ali bi mogel jutri govoriti z njim?«

»Žal ni upanja, da bi jutri zapustil sobo.«

»Morda bi se sestal z njim čez teden dni?«

»Ni verjetno, da bi se njegovo stanje zboljšalo v enem tednu.«

Brez dvoma: Mož mora biti težko bolan. Zapustil sem sprejemnico in prosil tajnika, naj sporoči svojemu delodajalcu moje najboljše želje, da kmalu ozdravi.

»Ta Kitajec je zdrav kot riba in vsak dan je bolj debel,« mi je dejal neki Rus. »Toda boji se pokazati. Ker je bogat, prežé banditi na prvo priložnost, da ga ugrabijo.«

V hotelski avli so sedeli trije debeli trgovski potniki s tremi ruskimi dekleti. Neki Američan je prisedel k meni.

»Harbin me v marsičem spominja na Ameriko,« je dejal. »Čitajte tu!« Razgrnil je ruski časopis, ki izhaja v Harbinu.

Sredi inseratov, ki ponujajo kožuhe, ponarejene diamantne prstane dozdevnih ruskih kneginj in svilene nogavice, stoji:

15.000 harbinskih dolarjev nagrade tistemu, ki mi more sporočiti, kje imajo skritega mojega soproga, ki so ga banditi odvedli pred dvema mesecema.

»Tak inserat vzbuja v meni domotožje.«

»Zakaj?«

»Prihajam iz Čikaga.«

Vzdihnil je in izpil svoj whisky.

»Občudujem te razbojnike. Razumejo se na svoj posel.« In pričel mi je pripovedovati o njihovem zadnjem dejanju.

V uživanju prazničnega miru udobno pije gospod Hang čaj v krogu svoje družine. Prijavijo obisk trije neznanci, ki jih po kitajskih gostoljubnih običajih takoj pogosti. Tujci kadé cigarete, govoré o padcu cen sojafišola in o toplem pomladanskem vremenu in vsakdo oprezno položi poleg čaše čaja svetel revolver.

»V Peking smo namenjeni. Vljudno vas prosimo, da nam date denarja za pot, 10.000 dolarjev.«

Gospod Hang jim še naliže čaja.

»Gotovo. Takoj vam prinesem denar.«

Zapusti hišo pri skrivnih vratih in alarmira policijo. Ta, ojačena z japonskim mitraljezkim oddelkom, obkoli stanovanje. Kitajski policijski častnik potrka na vrata. Z vljudnim smehljajem mu jih odpre eden od banditov. Z nasmehom dovoli, da mu policaji zvežejo roke. Ko so gotovi, prosi častnika, naj ne gre v stanovanje.

»Oba moja tovariša še vedno uživata v cenjeni družbi z gospo Hang in njenimi hčerkami. Če napravite le korak naprej, se moja prijateljca ne bosta obotavljala prerezati ženskam grl.«

»Ali cenite življenje svojih hčerk, gospod Hang,« vpraša policijski častnik.

»Moji edini otroci so,« kriči Hang.

»Potem se moramo pogajati.«

»Počakajte trenutek,« ukaže komandir japonskega oddelka strojnih pušk. Nekaj časa napeto misli.

»Nič se ne da napraviti. Pogodite se!«

Policaji razvežejo banditu roke. Kitajski častnik mu ponudi cigareto.

»Gospod Hang mi bo takoj izročil 10.000 dolarjev. Na razpolago nam bo dal svojega šoferja in avto. V spremstvu njegovih žensk se bomo peljali do neke točke izven mesta. Ko bomo prepričani, da nas nihče ne zasleduje, pošljemo domov ženske in avto.«

»Toda mi nimamo nobenega jamstva,« ugovarja Japonec.

»Ah kaj,« pravi policijski častnik, »bandit vedno drži svojo besedo.«

Policiaji in Japonci morajo čakati dobro uro, da se posreči gospodu Hangu priti do denarja, kajti to se je zgodilo v nedeljo popoldan. Končno stopijo banditi v avto, pri čemer vljudno dajo prednost damam. Ob odhodu jih še pozdravi policijski častnik.

»Ali 10.000 dolarjev ni baš velika vsota.«

»Gospod Hang ni tako bogat in banditi nikdar popolnoma ne uničijo svoje žrtve.«

»Ali poznajo premoženjske razmere ljudi?«

»Natančneje od najboljšega davčnega ogleduha.«

Komisar severne mandžurske pošte se nama je pridružil.

»Pri tem uživajo razbojniki velik ugled med prebivalstvom. Pravkar je pri meni odpovedal službo eden mojih najsposobnejših in najboljše plačanih poštarjev. Mož mi sporoča, da ga je povabila neka banda, da postane njen vodja. In on si ne more kaj, da ne bi sprejel te časti.«

Pokopališče belih Rusov

Stopil sem na mirnejše ceste harbinskega evropskega mestnega okraja. Ob ulicah so čepeli ljudje, naslonjeni na hišne zidove, oblečeni v raztrgane cunje, moleč svoje koščene roke Kitajcem in Evropejcem, ki so brezbrizno šli mimo njih. Ti ljudje spé na cestnem tlaku, z mladimi obrazi, umazanimi od blata, z dolgimi golimi nogami, stegnjenimi kot pri mrličih. Povsod po harbinskih cestah vidite te ljudi — ruske berače.

»Ali mar poznate zgodovino tega mesta,« me je vprašal neki Rus. »To je kos ruske zgodovine in je zato žalostna. Japonci nimajo prav, ko trdé, da so oni odprli Mandžurijo civilizaciji in napredku. Mi Rusi smo prvi začeli graditi železnico, ki je spreminjala stepe v plodovita polja. Nobeno ameriško mesto ni prehitelo naglice, s katero so naše železniške postaje rasle v velika mesta. Mi smo zgradili Harbin. Vse, kar je danes to mesto, se mora zahvaliti Rusom. Mi smo bili njegovi župani in sodniki. Naša policija in naše čete so držale razbojnike v šahu. Ruske oklopnice so na Sungariju čuvalé naše trgovske ladje, ki so nosile ruske zastave. V Rusiji je izbruhnila revolucija. Rdeče čete so potokle bele armade, drugo za drugo. Ko je bila že vsa Rusija priključena sovjetski uniji, je Harbin ostal kot edino caristično mesto, ki je sprejemalo vse begunce, ki so iz Sibirije prišli iskat zavetja za njegove zidove. Vzhodno-kitajska železnica, glavna žila Mandžurije, je pripadala še nam in mi smo imeli še dovolj dragocenih kamnov in kožuhov na prodaj. V tistih dnevih bi morali poznati Harbin. Zvečer so kočijaži v pisanih svilenih haljah vozili princeze, generale, profesorje in najlepše ženske Rusije, najslavnejše njene plesalke in primadone. Toda ruske čete, ki so stražile železnice, so se začele upirati, okužene po boljševiški propagandi; nadomestiti so jih morali kitajski vojaki. Živeli smo brez zaščite, kakor smo bili, samo še od milosti Kitajcev. Ti so se pa kaj kmalu sporazumeli z boljševiki — v našo škodo. Kitajci so priznali sovjetski Rusiji nasledstvene pravice kot lastnici vzhodno-kitajske železnice pod pogojem, da bodo rdeči delili z njimi dobiček in upravo. Sovjetska republika se je velikodušno odpovedala pravici eksteritorialnosti in s tem prepustila Harbin kitajski upravi. Dočim boljševiki niso izgubljali časa, da so pometali pred vrata bele ruske železniške nameščence, so se Kitajci požurili, da so nas pregnali z naših mest po sodiščih, policiji in bolnicah. Prisilili so nas celo, da smo svojo trgovsko

mornarico za sramotno nizko ceno prodali kitajskim trgovcem. Z vsakim dnevom se je znašlo na cesti, v brezposelnosti vedno več ruskih odvetnikov, zdravnikov, uradnikov z ravnatelji, inženjerji in tajniki. Tisti, ki so še imeli kožuhe ali dragocenosti, so jih poprodali za vsako ceno, da so zapustili to mesto, v katerem je beli človek prvič postal suženj drugobarvnih.

Gotovo ste že opazili, da vsem tujcem vejejo njihove državne zastave nad hladilniki avtomobilov. Te zastave so v Harbinu neprecenljive vrednosti. Kitajskim policajem kažejo, da lastnika zastave čuva konzul, za katerim stoji država. Mi beli Rusi nimamo niti konzula niti državne pripadnosti. Pregarjane ali divje živali ne morejo biti bolj brez zaščite, nego smo mi. Vsak kitajski policaj, ki si hoče privoščiti malo šalo, nas lahko brez povoda aretira, ker se mu ni treba bati ugovora nobene tuje sile.«

Po cestnem hodniku se je gnetlo polno ljudi, ki so se brezskrbno sprehajali po mestu.

»Ali je danes nedelja?«

»Ne. Vsak dan vidite po ulicah to množico brezposelnih; to so ljudje, ki niso imeli denarja, da bi bežali v Šangaj ali Pariz. Med njimi najdete vse stopnje obubožanosti.«

»Pretiravate,« sem rekel. »Vidi se, da ti ljudje sicer niso bogati, toda so brez skrbi in celo dobre volje.«

»To so, hvala bogu. Toda vi še niste spoznali nas Rusov. Mi smo silni optimisti. Pojdite in poslušajte, kaj vam bodo pripovedovali voditelji raznih emigrantskih skupin.«

Obiskal sem bivšega generala. Živel je v opremljenem stanovanju, kjer sta bili njegova last samo sliki carja in velikega kneza Nikolaja Nikolajeviča v naravni velikosti. Majhna deklica je prinesla čaja.

»To je moja šesta hči,« je dejal general in vzdihnil. »Tudi vi morate videti,« je nadaljeval, »da rdeči režim v Rusiji ne more dolgo trajati. Njegov takojšen polom je neizogiben. Kakor hitro bomo pregnali boljševike, bomo proglasili vojaško diktaturo.«

»Kako, videli ste generala, tega človeka, ki v svoji omejenosti sploh ne more razumeti političnega položaja,« mi je rekel bivši advokat. »To je nevaren norec. Ti diktatorski kandidati so za Rusijo prav tako nevarni kakor boljševiki sami. Ne, ko očistimo Rusijo boljševikov, bomo ustanovili ustavno monarhijo.«

»Ne monarhije, ne diktature,« je dejal zdravnik, na čigar pisalni mizi sta stala doprsna kipa Leva Tolstega in Marxa. »Ti reakcionarji so nespособne glave. To so bili moji sovražniki od nekdanj, kakor so boljševiki od danes. V mladosti sem začel pripravljati revolucijo proti carju. Car me je poslal v pregnanstvo. Boljševiki so me pa tudi pregnali.« Pepel cigarete je otresel na oguljeno, zaprašeno preprogo. »Toda ko se bo zlomilo boljševiško gospodstvo — in ta polom je neizbežen, kajne — bomo uvedli splošno in tajno volivno pravico...«

»Koga ste zopet danes mučili s svojimi vprašanji,« me je vprašal Američan.

»Bivšega generala, obubožanega advokata in brezposelnega zdravnika.«

»Torej bele Ruse. Nesrečni sanjači so ti ljudje.«

»Toda čuvajo pozor,« je menil Francoz. »Bil sem kot gost pri neki kneginji v revni predmestni hišici. Ponudila mi je roko v poljub z isto popolno eleganco, kakor je to delala v svoji palači v Petrogradu.«

»Smešna je ta poza.« je dejal Američan. »Če si ne more zaslužiti primernih dohodkov, naj bi se vsaj odpovedala knežjemu ponosu.«

»Ti ljudje imajo pač kulturo,« je odvrnil Francoz.

»Še bolj občudujem njihovo vero,« je pripomnil Nemeč, »da je njihova sedanja beda le kratka preizkušnja, ki se bo kmalu končala z zmagovitim povratkom v Rusijo.«

»Da,« je menil Francoz, »to je baš tragično, da že petnajst let verujejo, da se bodo jutri vrnili.«

»Ta vera je nesmisel,« je dejal Američan.

»Potreben nesmisel,« je potrdil Francoz. »Brez njega ne bi mogli prenašati tega življenja.«

»Prav sedaj so zopet tako samozavestni,« je ugotovil Američan. »Vso rešitev pričakujejo od Japoncev. Mislijo, da jim bodo rumeni vojaki zopet osvojili Rusijo, samo lepim ruskim očem na ljubo. Japoncem se naravnost zaprno prilizujejo.«

»Skušajo organizirati armado,« je dejal Francoz, »ki naj bo po njihovem mnenju predstraža Japoncev.«

»Organizirati!« je zakričal Američan, »kakor da bi sploh vedeli, kaj pomeni organizirati.«

Ko sem obiskal nekoga od teh Rusov, da ga povprašam, koliko vojakov so že zbrali, je goreče pogladil svojo brado.

»No, da, z organizacijo smo šele pravkar pričeli. Da, same prvovrstne ljudi imamo, vsak je najmanj 1.80 m visok.«

»O tem ne dvomim, ali rad bi vedel, koliko imate bataljanov ali celo polkov.«

»Jutri homo imeli celo armado,« je navdušeno odgovoril.

»In danes?«

»No, saj sem vam že povedal, da smo šele pravkar pričeli z delom. Pa imamo gotovo že sto ljudi. Dober začetek, mar ne?«

Teh sto mož so nabrali med tisoči brezposelnih, ki se gnetijo po harbinskih ulicah. Če jim ne bodo nič izplačevali, bodo začeli zopet pohajkovati ob sungarijskem pristanišču v toplem pomladanskem solncu.

In število ruskih brezposelnih še vedno narašča. Kajti Kitajec se zna povsod vrniti s svojo spretnostjo in marljivostjo. V vsakem poklicu tekmuje z Rusom. Sede na tlak poleg ruskega čistilca čevljev, odpira svojo trgovino poleg ruske. Ramo ob rami z ruskim beračem prosi milodarov. Sigurno in polagoma, z vsakim dnem pridobiva na terenu. Brez potreb kakor žival Kitajec še vedno zadovoljivo živi, ko Rus že strada.

V isti meri, kakor Kitajec spodriva Rusa, se večja množica ruskih brezdelnežev, ki prihajajo posamezno ali v gručah na begu iz Sibirije.

Poplava v Harbinu

— Harbin je poplavljen.

— Vsa žetev je uničena.

— Lakota se je pričela.

— Reka Nomi je na severu požrla cele vasi z ljudmi in živalmi.

Stari Kitajec igra za pultom v svoji trgovini šah. S ceste že priteka skozi vrata majhen potok, ki se nabira v mlako. Mlaka narašča in že dosega pult. Stari Kitajec pa premišljuje vsako potezo na šahovski deski.

Rusi in Kitajci ostanejo mirni. Čeprav mora vsak že po evropskem delu mesta broditi bos, Rusi še vedno upajo, da v njihov okraj ne bo udrla

voda. Bili so prav tako kratkovidni kakor Kitajci. Voda je čez noč preplavila tudi njihov okraj. In sedaj mirno veslajo po svojih kanalih. Samo Japonci, še najmanj azijski po svojem delovnem načinu, so pričeli hitro organizirati pomožno akcijo, deliti juho in cepiti proti koleri — čeprav so morali v ta namen loviti Kitajce kot splašene živali.

Včeraj je bilo sto tisoč ljudi brez strehe. Danes jih je že sto petdeset tisoč. Pričenja se druginja. Vse mesto je odrezano od sveta. Kitajski trgovci so podvojili cene. Nekaj brezdelnežev se gnete okrog brzozavnega droga in zija malo kletko na njem, iz katere kapljajo težke, temne kaplje. V kletki je človeška glava, ki ji je iztaknjeno eno oko.

»Tako je bil kaznovan navijalec cen,« oznanja velik lepak, čigar kitajske črke pričajo o pisarjevi skrbnosti in njejevem smislu za lepoto.

Medtem ko so Rusi in Kitajci pričeli urejevati svoje življenje v vodnem mestu, ne da bi se pritoževali nad tem, kar se je zgodilo, so pričele vode upadati. Z enim od prvih vlakov sem zapustil Harbin, ki je smrdel po mrhovini. Vagoni so bili natlačeni s Kitajci, ki so se vračali v rodne kraje, iz katerih so pred nekaj leti pobegnili pred državljanskimi vojnami, pred lakoto in poplavami. Vlak je bil poln kitajskih otrok. Spali so v naročjih mater, po tleh in po prtljagi.

»Ne pohodite tega malega bitja,« je kričal Japonec. Izpod klopi je prilezel mlad Kitajček, čigar strgana rdeča oblekica je kazala zadaj rumen hlebček.

»Vprašam se,« mi je dejal japonski znanec, »koliko otrok je samo v tem vlaku. Vprašujem se tudi, koliko ljudi je poginilo pri tej poplavi. Naši piloti so sporočili, da so v dolini Nomija preleteli vasi, katerih prebivalci so bili zbrani na strehah. Ko so se drugi dan vračali, so videli povsod pod seboj samo morje.«

»Ta poplava,« je nadaljeval Japonec, »je menda pomagala vam, da boste bolje razumeli Azijo. Nekatero evropske dežele hočejo omejiti naraščanje prebivalstva s kontrolo porodov. Pri nas pa regulirajo gibanje prebivalstva — potresi na Japonskem in poplave na Kitajskem. Zato je tudi naša narava popolnoma drugačna kakor pri Evropejcih.«

Philippe Soupault, Zamorski diktator

Soulouque je bil rojen 1782. v Malem Goavu na Haitih. Visoka drevesa zibajo veter in spanje. Zopet je bil rojen mal suženj: mali Faustin kriči v košarici, steguje roke, da bi objel solnce.

Sedaj je že velik, okrog deset let mu je menda. V senci palme je debele plodove. Čez nekaj dni se vrne pod svojo palmo, da prikrije solze in bes. Gospodar ga je krvavo pretepel. Faustin čaka na noč, da pobegne, in v pričakovanju teme razbesni; trga vlakna od debla, se grize v pesti in v sramoti skloni glavo; sram ga je, ker je bil tepen, ker je suženj; kljub ranam se drži pokonci in kriči: čaka na noč in dan svojega maščevanja.

Končno je sluga pri generalu Lamarru. Ima lepo uniformo, ki je nikdar ne nosi, katere lepe medene gumbe pa z vso ljubeznijo čisti. Pri-druži se vojakom, opravlja službo in je prijatelj vseh močnih. Salve iz pušk in tuljenje: Proč z guvernerjem, proč, proč!

Vstaja. Prva vstaja.

Faustin Soulouque prvi vdre z nožem med zobni v guvernerjevo palačo. Raztrga tapete, strga zavese, razbije vse, kar mu pride pod roke.

Niso ga videli.

Vojak je. Stražijo ga.

Toda neko noč gre k prijateljem in pove svojim bratom, naj opozoré svoje družine, žene, otroke.

Drugo jutro odda on prvi strel. Gospodarjeva hiša zgori. V ogromnih plamenih kot ob bengalični razsvetljavi.

Revolucija.

Zmaga.

Leta minejo. Soulouque je poročnik, kapetan, komandant. Čaka. Faustin Soulouque postane divizijski general. Okruten je: ukazuje in ne trpi, da bi kdo kršil disciplino. Njegova divizija je najbolj izvežbana, najhrabrejša. Generala Soulouqua se bojé. Izročé mu čuvanje palače predsednika republike, generala Riché-ja. On je gospod, on diktira, on ukazuje. Vsi ga poslušajo. Predsednik se boji njega.

General-predsednik umira. Nihče še ne ve. Soulouque je sam. Čaka na zadnji vzdih. Nestrpen je. Gre v predsednikovo sobo in obleče uniformo umirajočega.

»Soulouque,« vzdihne general Riché, »Soulouque, ti si me zastrupil.«

Faustin ne odgovori. Čaka na uro, na svojo uro. Vsa povelja so dana. Izvršena bodo. Pogleda skozi okno. Da, njegovi prijatelji so tu, v polnem številu. Da jim znamenje: »Malo še počakajte! Pazite!«

1. marca 1847 umre general Riché, predsednik republike Haiti. Za novega predsednika je imenovan Soulouque.

Slava.

Faustin je popolnoma sam v lepi, z žametom opremljeni sobi, z velikimi zlatimi stoli. Na zidu visi veliko ogledalo: Faustin Soulouque je oblekel najlepšo uniformo. Občuduje sebe. Napne prsi, napravi nekaj korakov: na Napoleona I. misli.

Kdo je potrkal? Kdo je tu? Soulouque pograbi za pištolo. Kdo je? Morda duh, duh generala Riché-ja.

Soulouque se boji, strašno se boji. Dobro ve, da ima sovražnike, množico sovražnikov. Jutri jih pošlje v pregnanstvo ali v smrt. Bo že videl. Misli na tiste, ki so mu pomagali, na tiste, ki so izvedli revolucijo, na tiste, ki so kričali: »Smrt tiranom!«

Drugo jutro ukaže, naj postrelé zamorce, ki so bili njegovi prijatelji, mulate, ki so mu pomagali.

Teror.

Njegovi špijoni mu povedo, da so vojaki nezadovoljni. Rešil se jih bo. Naj pomrô. Napade republiko San Domingo.

Vojna.

Soulouque je zmagovalec.

»Vojaki,« okliče on, »hrabri ste, zadovoljen sem z vami.«

Austerlitz.

Sedaj je on gospodar.

Hoče biti cesar kakor Napoleon.

Napoleon Bonaparte, Napoleon I., Faustin, cesar.

Senat mu mora ponuditi prestol. To je povelje. Senatorji, vsi senatorji v lepih oblekah se bližajo palači. Krone nimajo s seboj. Pozabili so krono. Takoj jo je treba napraviti. Senatorji bodo čakali. Krona iz pozlačenega papirja je gotova. Senatorji mu jo nesejo.

Faustin Soulouque sprejme prestol.

Gospod

Josse, zlatar

Paris (Francija)

Visoko spoštovani gospod,
pošljite mi v Port au Prince, Haiti, zlato krono, kakor je bila Napoleonova.

Faustin I., cesar Haiti-ja.

P. S. — Pošljite tudi zlato krono za mojo soprogo Adelino.

Naroči tudi prestol in cesarsko oblačilo.

Njegov portret naslikajo. Nihče več ga ne sme tikati.

Častitljive generale poplemeniti. Ustanovi red sv. Favstina.

Cesar in njegov dvor.

On ve, da je ves svet hipoma vanj uprl oči. Angleški in francoski časopisi pišejo o njem.

On reče »Hočem« in izvršeno je. Davki dežujejo; kdor se upira, mora umreti.

Kdor se pritožuje, je ustreljen.

Vsi vojaki ga sovražijo. On ve to. Vojaki morajo v vojno. Za to so tu: drugič vdre v San Domingo. Njegove armade so pobite pri San Toméju. Poraz.

Polki beže. Pridejo v Sabamo Largo. Prebivalci jih preganjajo. Faustin I. z zadnjimi vojaki bojuje zadnjo bitko. Premagan je. Divji beg. Kot prvi begunec pride v palačo.

Izve, da so mu vzeli prestol in da je zasedel njegovo mesto njegov najboljši prijatelj general Geffard.

Beži.

Pošljejo ga v pregnanstvo. Kot Napoleona.

On se tolaži, ko misli na Sv. Heleno.

Popolnoma sam je. Neki belec ga je opsoval »osrani zamorec!« Otrok je vpil za njim »umazanec«.

Skrije se in se živi s starimi drobtinami kruha.

Deset let bega iz dežele v deželo. Misli na svoj otok.

Kašlja. Zebe ga. Lačen je.

Haitsko solnce! Visoke, visoke palme. Toplota, večna toplota.

Deset let je minulo. Morda so pozabili nanj. Postaral se je. Ne bodo ga spoznali.

Prišel je na neko jadrnico, kjer pomiva posodo. Haiti. Haiti je tu. Zleze na most, da bi videl Haiti. Proč ga sunejo. Tem slabše.

Ob obali je. Gre na sprehod. Ne ve več, kje je. Hodi naokrog, vse naokrog.

1867. umre na Haitih. Kot pes. Nihče ga ni spoznal.

Živel cesar!

(Iz francoščine prevedel M. Selan)

Prepričanje ni neki predlog, na katerega pristaneš, potem ga pa zavreš in pozabiš. Prepričanje mora obvladati duh in srce. Ne za en dan, temveč za vselej. Če smo na primer enkrat preskusili, da se ob ognju opečemo, potem te izkušnje ne zavržemo, temveč jo ohranimo kot navodilo za vse življenje.

F. Hall

Marksistična šola

2. Buržuazija in malomeščanstvo

a) *Besedilo. Buržuazija je izšla v vseh deželah iz malomeščanstva in sicer z razvojem svetovne trgovine in velike industrije ter s tem nastale svobodne konkurence in centralizacije lastnine. Malomeščan predstavlja notranjo in obmorsko trgovino, rokodelstvo, manufakturo, ki temelji na ročnem delu — skratka: pridobitne panoge, ki se omejujejo na omejeno ozemlje, ki zahtevajo majhen kapital, ta kapital le počasi izpremene v blago in ki ustvarjajo zaspano konkurenco. Buržuazija predstavlja svetovno trgovino, neposredno izmenjavo produktov vseh zemeljskih pasov, denarno trgovino, veliko tovarniško industrijo, ki temelji na delu pri strojih — torej pridobitne panoge, ki zahtevajo čim večje ozemlje, čim večji kapital ter hitro izpremembo kapitala v blago in ki ustvarjajo splošno in viharno konkurenco. Malomeščan predstavlja lokalne, buržuazija u n i v e r z a l n e interese. Malomeščan misli, da je njegov položaj dovolj zavarovan, če je soudeležen pri posrednem vplivu na državno zakonodajo in če je gospodar lokalne občinske uprave. Buržuazija pa si svojih koristi ne more zavarovati brez neposredne, neprestane kontrole nad centralno upravo [= vlado], zunanjo politiko in nad zakonodajo svoje države. Klasična ustvaritev malomeščana so bila nemška državna mesta; klasična ustvaritev buržuazije pa je francoska reprezentativna država. Malomeščan je konservativen, čim mu da vladajoči razred le nekaj koncesij, buržuazija je revolucionarna, dokler sama ne zavлада.*

[Fr. Engels, Status quo v Nemčiji.]

b) Tujke

centralizacija = osredotočenje; kapital se centralizira = kapital se osredotočuje, zbira v rokah posameznikov, čim bolj se kapital centralizira v rokah posameznikov, tem manj ga je potem v rokah ljudskih plasti

manufaktura = predstopnja današnje tovarne; sličnost med manufakturo in moderno tovarno obstoji v tem, da obe zaposlujeta večje število delavcev, vendar pa so bili v manufakturah stroji na ročni pogon, zelo redko na vodni, dočim ženeta danes stroje ali parna sila ali elektrika; manufakture so bile razvite v 18. stol. in so začele po iznajdbi parne sile propagirati

zemeljski pas = zemeljska obla je razdeljena v več pasov (con), kakor mrzli, zmerno topli in vroči pas; kapitalizem je zajel v svoje območje vse pasove: iz vročega pasu, kjer ima kolonije, dobiva sirovine (bombaž, gumijevca itd.), ki jih nato predeluje in razširja izdelke zopet po vsem svetu

lokalen = krajeven, krajevno omejen
univerzalen = splošen, ves svet obsegajoč

klasičen = (v našem slučaju): značilen, ustrezajoč bistvu

reprezentativen = predstavniški

Talpa

Premnogim je delavska organizacija kot dežnik: spomnijo se na njo le, kadar jo potrebujejo. „Svobodaš“ pa mora pomagati delavski organizaciji vselej, ker s tem pomaga vsem in sebi.

moškim in žensko, ne da bi pri tem mislil na senjorja župnika in senjoro Elodijo. Prav za prav pa se je zbudil pač zato, ker so se trije psi stopli; stopli so se v cerkvi za nekaj tortil, ki so ostale Cipriano od kosila.

Cipriano je pustil namreč zadnja cerkvena vrata odprta, ker je nameraval stopiti samo za kratek hip na cerkveni vrt, da bi pokadil tam cigareto. In skozi tista vrata so vdrli psi v cerkev.

Ko je stopil Cipriano — še malo zaspan — v cerkev, so jo pobrisali psi ven.

Čez nekaj hipov se je Cipriano privadil mraku v cerkvi, in ko je stopil h kipu matere božje, se je stresel od strahu. Nekajkrat si ga je moral natanko ogledati, preden je spoznal, da je prav videl.

Ko so se namreč psi drevili po cerkvi, so prevrnili mater božjo v ogenj; tam pa je bil kip prav tako brez moči in nezavarovan kakor vsak navaden kos lesa, ki ga vržemo v ogenj.

Psi tega ne vedo in zato jih ne smemo obtoževati. Cipriano pa je takoj vedel, da je poslal pse sam satan, da bi povzročili to nesrečo.

Hitro je potegnil mater božjo iz ognja, ne da bi pri tem izmolil ene same avemarije.

Mati božja je stiskala eno roko na srce, od katerega so se na vse strani širili zlato pobarvani žarki. Desno roko pa je imela dvignjeno k blagoslovu — približno v višini ust. Dlan te roke je bila ploščato obrnjena navzdol in ne proti vernikom, kakor je navadno pri rokah, ki so dvignjene k blagoslovu.

Ta roka je bila že docela zoglenela, oblika pa se je ohranila. Tudi desna stran kipa je zoglenela.

Cipriano je goreča mesta takoj pogasil z ostankom kave, ki jo je našel še v lončku; ko pa to še ni popolnoma pomagalo, se je tako spozabil, da je ostala mesta pogasil s slino. Niti za hip ni pomislil, da bi uteg-

Zbudil se je prav tedaj, ko se mu je v sanjah pojasnilo razmerje med nil kdo smatrati to za nespoštljivost. Spričo trde resničnosti se je pokazal Cipriano vkljub vsej krščanski vzgoji takoj kot poganski Indijanec. Ne samo pri taki stvari, kakršna se mu je to pot pripetila.

Pokazal pa se je še prav posebno za pravega Indijanca, ko je začel premišljevati, kaj naj sedaj napravi.

Docela je pozabil, da je držal v rokah mater božjo, ki so jo vsi častili in molili k njej, kakor bi bila resnično živeča mater božja.

Najprej je takoj zaprl cerkvena vrata, da bi nihče ne mogel vstopiti in biti priča nesreče, ki se je dogodila. Zavedal se je, da za tako zanikrnost ni opravičila. Čeprav bi se lahko skliceval na to, da so bili psi orodje hudega duha, je pa vendar s celo vrsto nepremišljenih dejanj olajšal hudemu duhu njegovo delo.

Ta nezgoda bi prav lahko povzročila, da bi izgubil službo. To bi se dalo že preboleti, kajti služba mu ni mnogo donala. Pet ali deset centavov za krst, pet in dvajset centavov za znamenitejšo poroko, pri mali poroki pa nič ali pa pet ali celo samo dva centava. Tudi to se je že zgodilo. O pogrebih pa sploh ni vredno govoriti. V vasi ni bilo niti enega imovitejšega človeka. Tudi se ni dalo reči, da bi imel tu senjor župnik posebno dobičkanosno mesto. Sploh je fara župnika le s težavo preživljala; in če

bi ljudje ne bili trdno prepričani, da bodo nekoč v nebesih bogato poplačani, in da je župnik potreben, ker jim izmoli dež ali sonce in ker napravi z blagoslavljanjem kože in ovce rodovitne, potem bi ga sploh ne mogli prehraniti. Za zdravljenje pa je bil itak za nič. Za tako reč so bili boljši Indijanci kar sami.

Cipriano torej ni bil v skrbi za službo radi denarja. Pač pa se je samo bal, da bi ne izgubil obenem s službo tudi spoštovanja, ki ga je radi nje užival med farani. Če bi se za dogodek razvedelo, bi ne mogel biti več mož, ki je bil župniku najbližji, potem bi ne bil edini, ki je smel z župnikom oskrbovati Najsvetejše, potem bi tudi ne smel več peti pri pobožnostih avemarij in litanij, kadar bi bil župnik odsoten, prav tako bi tudi ne smel pred očmi vse fare prižigati sveč, postreči župniku s posodico za umivanje in z brisačo, mu držati mašno knjigo, ga oblačiti v mašno obleko in ga slačiti. Nihče bi ga več ne izpraševal za svet; kadar bi praznoval god, bi ne bilo pišk in petelinčkov, prav tako pa bi tudi med letom izostale vse majhne dobrote: tu kozarček tekvile in tam v medu skuhana buča. Življenje bi ne bilo več vredno, da bi ga živel. V tridesetih letih je postal s cerkvijo in s službo v cerkvi tako eno, da bi si noben faran ne mogel predstavljati cerkve brez njega; kajti vsa generacija se je rodila in je vzrasla v prepričanju, da je nenadomestljiv. Morda bi moral sedaj prav močno moliti in bi se potem zgodil veliki čudež, da bi materi božji zrasla nova roka. Toda tako daleč pa Ciprianova vera vendarle ni segala. Bil je vse preveč Indijanec, da bi ne vedel, da mrtev les nikoli ne zraste, pa najsi izmoliš še toliko avemarij.

Tako mu je končno šinila v glavo edina misel, ki se je v tako obupnem slučaju le more Indijanec spomniti. Sklenil je zoglenelo roko matere božje enostavno odžagati, izrezljati novo roko in jo prilepiti na odžagano mesto. Vse to je nameraval potem lepo na debelo prepleskati; ko bi končno stala Devica zopet visoko na oltarju, bi nihče ne opazil poškodbe.

Z izrezovanjem nove roke bi, kajpak, izgubil en dan. Za ta čas pa je bilo seveda treba postaviti mater božjo na njeno mesto, ker bi jo farani, ki bi prišli v cerkev molit, takoj pogrešili in ker bi bila molitev brez matere božje nad oltarjem sploh brezpomembna in brezuspešna. Indijanci morajo namreč vse, k čemur molijo, videti pred sabo, sicer se kar ne morejo poglobiti v molitev in mislijo namesto nanjo na koruzo in na kože ter ovce. S tako rečjo pa se samo pospešuje poganstvo.

Cipriano je torej mater božjo znova oblekel. Ko je to napravil, jo je zopet postavil na njeno mesto nad oltarjem. Sveče je postavil tako, da v cerkvenem mraku zoglenele roke ni bilo lahko opaziti, razen če si stopil prav k oltarju. Razen tega pa je gubo oblačila tako namestil, da je roko deloma zakrila; ker pa je bilo oblačilo temnomodro, si poškodbo res težka opazil. Preden bi se župnik povrnil, bi bila nova roka že prilepljena. Čeprav se je Cipriano dobro zavedal, da dela greh, je vendar sklenil, da se svoje grešne zanikrnosti ne bo župniku izpovedal. Na vse bo kar pozabil, in česar se ne spominjaš, tega ti pri spovedi ni treba pripovedovati. Ne tu ne nikjer. Če bi se Indijanec vsega izpovedal, kar je zagrešil, potem bi mu ne mogel niti najboljši župnik dati odveze, in tudi Gospod Bog bi si dobro premislil, ali naj grešniku odpusti vsa ta zla dejanja; sploh pa bi Gospod potem spoznal, da mora opustiti tu vsako upanje in je bolje, da pusti Indijance take, kakršni so, in da se zadovolji s tistim, kar lahko doseže.

Mati božja je stala torej na svojem mestu. Medtem se je zvečerilo. Cipriano je odprl cerkev in prišlo je nekaj žensk, da bi se poglobile v molitev.

Ko je prišel čas, je Cipriano zaprl cerkev in odšel domov v kočo; bil je pomirjen, ker je vedel, da se ponoči prav gotovo ne bo nič razvedelo.

Izbral si je primeren kos lesa in je začel ob slabi razsvetljavi kadeče se svetilke izrezovati roko, zaenkrat samo v grobih obrisih. Podrobnosti bi napravil pri dnevni luči. Bil je prepričan, da bo izgotovil roko že do opoldneva naslednjega dne. Kip je moral vendar samo pri jutranjici stati na svojem mestu. Zvečer pa bi bilo skoraj gotovo že vse prilepljeno in skrbno popleskano in prebarvano. Vse mu je šlo mnogo hitreje izpod rok, kakor si je v prvem strahu izračunal.

Ko je tako čepel v pozno noč in izrezoval les, je nastala silna nevihta. Grmelo je od vseh strani in hrumelo, kakor bi se hotelo nebo podreti. Bliski so pometali po svodu in trgali črno noč v bobneče cunje.

Pobožnejši moški, kakor je bil Cipriano, bi to nevihto takoj smatral za posledico, ker je bila mati božja onečaščena. In župnik bi prav gotovo dejal: »Nu, sedaj pa vidiš, Cipriano, kaj si povzročil. Samo nebo se jezi nad tabo. Spokori se in se skloni pred vsemogočnostjo Najvišjega.«

Cipriano je bil prav gotovo zelo pobožen. Toda tako pobožen pa vendarle ni bil, da bi tudi samo za hip verjel, da bi bila ta nevihta posledica njegove zanikrnosti. Vse predobro je namreč poznal naravo, da bi se mogel povzpeti do tako otročje pobožnosti. Že v zgodnjem popoldnevu je namreč opazil, kako se daleč na svodu zbirajo težki oblaki; razen tega pa je dejal tudi Mateju in Panfilu, ko sta nekaj časa kramljala z njim na cerkvenem vrtu: »Pazita, muchachos, ponoči dobimo prekleto hudo nevihto, kakršne že dolgo ni bilo; kdo ve, ali ne bo kaka kočja gorela.«

In to se je zgodilo že nekaj ur prej, preden je bila materi božji ožgana roka.

Župnik pa bi seveda dejal — Cipriano je že dovolj dolgo služil, da je to vedel —: »Mati božja je že naprej vedela, kaj se bo zgodilo, zato je nevihto tudi pravočasno pripravila.«

Na to pa bi mu Cipriano kakor navadno odgovoril: »Si, senjor Cura, res je tako.« Kajti s senjorom župnikom se ne smeš prepirati, to je proti veri; kar senjor župnik reče, to je resnica. Pri sebi pa bi Cipriano rekel — in kar rečeš pri sebi, tega senjor župnik vendar ne sliši —, da, pri sebi bi pa rekel: »Dobro, če je mati božja vse to naprej vedela, in ona je to tudi vedela, saj trdi tako senjor župnik, potem je pa tudi vedela, da jo bo nekaj umazanih vaških psov sunilo v ogenj. Tega pa menda vendar ne bi storila samo zato, da bi meni nagajala. Človek se res ne more na nobeno reč več zanesti in sploh ne veš več kako in kaj. Najbolje je, da pustiš vse, kakor je.« Cipriano si je zvil cigareto in začel kaditi. Pri tem pa je pozabil izmoliti tucat avemarij, da bi šla nevihta mimo in bi ne napravila tu škode. Iz izkušnje je vedel, da to mnogo ne pomaga in je najbolje, da se nevihta izdivja, potem sama od sebe poneha. Vedel je za slučaj — šlo je za Lucino, ženo Pancha Lazcana, ki jo je ubila strela, prav ko je molila na rožni venec. Torej je bolje, da pokadiš cigareto in si ogledaš lepoto nevihte, stoječ pri odprtih vratih v koči.

In medtem ko je opazoval neko mesto na nebu, kjer se je začelo že jasni in so se že zableščale zvezde, je nenadoma prav nad njimi tako

silno treščilo, da se je moral prijeti za podboj pri vratih, sicer bi padel — tako zelo se je ustrašil. Istočasno pa je videl, kako je šinila debela strela, in sicer — to je natanko videl — naravnost v cerkveno streho. Natanko je slišal, kako so opeke zaprasketale in pričakoval je, da bo cerkev v naslednjem hipu zaplamtela v bleščečem požaru.

Toda nič takega se ni zgodilo. Cerkev je zopet zatonila v temno noč. Grom je ponehaval. Bliski so postajali redkejši. Začel se je močan naliv. Čez pol ure je dež popustil, nevihta je minila in samo daleč na nebu je tu pa tam zablislila bliskavica v noč.

Cipriano je še zmeraj stal pri vhodu v kočo. Tedaj je prišlo k njegovi kočii nekaj mož, ki so začeli takoj praviti: »Kaj si videl, Cipriano, strela je udarila v cerkev. Vzemi ključce in odpri cerkev. Pogledali bomo, ali morda v njej kje ne gori. Sedaj je še čas, da pogasimo.«

Ko so prispeli možje do cerkve, je bilo zbranih tam že mnogo ljudi in prihajalo jih je zmeraj več, moških, žensk in otrok. Prihajali so z gorečimi treskami iz smrekovine in z okajenimi svetilkami. Vsi ljudje so videli, kako je strela udarila v cerkev, in vsi bi radi videli, če je napravila kako škodo.

Cipriano je odklenil cerkev in možje so iskali, ali bi ne našli kod ognja. Toda nič niso našli. Strela je bila očitno vodena.

Ljudje so do polnoči ostali pri cerkvi. In preden je Cipriano cerkev zopet zaklenil, so vsi možje še enkrat vso cerkev skrbno preiskali, če morda vendarle kaj ne tli. Končno so se prepričali, da ni nevarnosti. In vsi so šli domov ter legli.

Zjutraj je Cipriano ob običajni uri cerkev zopet odklenil. Nekaj fantov je zvonilo. Cipriano je prižgal sveče. Prihajali so zgodnji molilci. Skoroda same ženske in z njimi nekaj otrok.

Kmalu se je docela zdanilo.

Dvoje žensk se je približalo oltarju, kjer sta nameravali poslati posebno molitev k materi božji.

Cipriano je stal pri vratih in je nalival v škropilnike vodo.

Nenadoma sta obe ženski pred oltarjem vriščeč zakričali, nato pa sta se križali, kakor bi znoreli.

Cipriano se je obrnil in se strašno prestrašil. Tudi on se je prekrižal in hitro odmrmljal nekaj avemarij. Sedaj je vedel, da je vse odkrito in mu je treba počakati samo še na župnikov povratek, da bo z vso nečastjo odslovljen.

Ženski pred oltarjem sta postajali bolj in bolj glasni in vse ženske, ki so bile v cerkvi, so prihitele k njima, da bi videle, kaj se je zgodilo. Tudi te so se takoj zgrudile na tla in se pričele križati.

Cerkev ni bila velika. In tako je Cipriano na drugem koncu prav dobro razumel, o čem so se tako razburjeno pogovarjale. Razumel je tem laže, ker so ženske skoroda kričale. Niti poslušati jih ni maral, ker je vendar vedel, da je njegova sramota odkrita. Vendar pa je ujel nekaj besed, ne da bi se potrudil, da bi jih razumel.

»Un milagro! Un gra-a-a-n mi-laaagro le paso! Por Santa Purisima! Virgencita! Senjora Nuestra! O sveta, najčistejša! O sveta Devica! Čudež! Velik čudež!«

Vse ženske so se obrnile k Ciprianu, ki je še zmeraj stal pri vratih pri škropilnikih. Zmeraj manj je vedel, kaj naj stori. Najbolje je, da gre domov, leže na petalo in reče, da je na smrt bolan.

Toda ženske mu niso dale, da bi karkoli sklenil. Pritekle so k njemu in ga vleklo k oltarju.

Sedaj je postal docela nebrižen.

Ženske so ga zgrabile za roke in so vse istočasno kričale vanj: »Kaj ne vidiš, Cipriano? Kaj nimaš oči, da ne vidiš velikega čudeža, ki se je zgodil? Strela je ponoči udarila, sem v cerkev. Ali vidiš tamle zgoraj na strehi prebite opeke?«

Cipriano se je ozrl navzgor in kimal in kimal.

»Čudež! Iz milosti nam je bil podeljen velik čudež. Roka Device je ujela blisk. Sveta Devica je žrtvovala roko, da bi varovala posvečeno meso Gospodovo v monštranci in obvarovala cerkev pred ognjem. Čudež! Un gran milagro!«

Niso minili niti trije dnevi, pa je na tisoče ljudi oblegalo cerkev — Indijanci, mestici, beli.

Cipriano ni mogel sedaj ničesar več izpremeniti. Prepričal se je, da morda vendar vlada neka višja volja, ki določa usodo sveta.

Cerkev je postala pravcata zlata jama. In pravcata zlata jama je še danes.

S človeškega stališča je docela razumljivo, da Cipriano o vsem tem nikoli niti črhnal ni. Kajti kako bi smel on, ki je bil navaden Indijanec, ki ni znal ne brati ne pisati, reči škofom in drugim visokim cerkvenim gospodom, ki so prihajali semkaj maševat in birmat, v brk, da se je zgodila mala pomota. Škofje bi se mu smejali in bi mu rekli, da se je postal in je zato opešal na umu. In kot pravi čistokrvni Indijanec je znal molčati, kjer se mu ni zdelo potrebno govoriti in kjer ni nikomur koristilo, da bi zamotal stvari, ki so jih smatrali visoki duhovni gospodje — tisočkrat zvitejši kakor on — za božjo pravico. Ni bila njegova naloga reformirati verstva. Po zdravem indijanskem življenjskem nazoru je menil, da je najbolje pustiti vse tako, kakor je, dokler sam nimaš od tega sitnosti. In da bi radi molčečnosti imel kedaj sitnosti, se ni dalo reči. Kajti cerkovnik bogate župnije živi mnogo bolje kakor pa cerkovnik revne indijanske župnije. Cipriano ni bilo več treba sekati drv in žgati oglja; prav tako se mu ni bilo treba več prepirati s kupci oglja, ki goljufajo zmeraj pri tehtnici in prav tako zmeraj odirajo za izkupiček. In da bi bila drvarjenje v pragozdu in oglarjenje v tropični vročini posebno veselje in prijetno življenje za Indijanca — od takega življenjskega nazora je Cipriano že zgodaj ozdravel, že mnogo, mnogo let prej, preden je sploh še občutil kako usmiljenje do Jude Iškarijota.

Da niso vse čudežne svete podobe na ta ali sličen način nastale, še prav nič ne dokazuje, da bi naša zgodba ne bila resnična; kajti — prepirati se z mohamedancem o Mohamedovih preroških zmožnostih je docela nesmiselno.

K o n e c

Tudi denarne žrtve za organizacijo kažejo zavednost članov.

Knjige in knjižnice

Ameriški družinski koledar za leto 1935 smo pravkar dobili od sodrugov iz Chicaga. Vsako leto izide koledar v krasni vezavi in v luksuzni opremi; v njem so zastopani proletarski pisatelji, esejisti in pesniki. Letošnji koledar je najlepši, kar jih je dosedaj bilo izdanih. Obsega 224 strani v obliki Koledarja Cankarjeve družbe. Je lepo ilustriran in ima vseh slik 161.

Urejuje in piše ga neumorni Frank Zaitz, duša delavskega socialističnega gibanja v Ameriki. Založil ga je pa »Proletarec«. V urednikovih pripombah vidimo, da so mu pomagali: Katka Zupančičeva, ki je poleg svojih spisov in pesmi pomagala tudi pri drugih delih, in Anton Garden. Oglase, ki jih je lepo število, pa je uredil upravnik koledarja Chas. Pogorelec, tudi viden funkcionar v delavskem gibanju. Klišeje je izdelala unijska klišarna Ernest J. Kruetgen & Co., in kakor je videti po odtisih slik, prav dobro.

Vsebina letošnjega koledarja je močna in vseskozi velja v njem proletarska ideologija in socialistična misel. Katka Zupančičeva ima močne pesmi, ki jih bodo recitali na prosvetnih večerih tudi pri nas. Posebno uvodna pesem: »Kdo je kriv?« je za to primerna. Ivan Molek ima več novelic. Zastopani so Joško Oven, Ivan Jontez, Lous Beniger, Anton Garden in drugi. Iz evropske Slovenije so zastopani Angelo Cerkvenik, Tone Seliškar, Mile Klopčič in Ivan Vuk.

Frank Zaitz, ki je tudi urednik socialističnega tednika »Proletarec«, je napisal zanimivo razpravo »Iz neurja zmede v novo civilizacijo« ter potopisno reportažo: »O naših ljudeh v severni Minnesoti«, ki se z zanimanjem in prijetno čita in katero izpopolnjuje tudi 25 slik. Podal je tudi pestra informativna poročila »Jugoslovskega podpornega gibanja v Zedinjenih državah«. Slik in portretov je 36. Tudi ostali informativni del je bogat. Cena je 75 centov, torej niti en dolar ne. A takšne knjige pri nas ne bi mogli prodajati za 30 Din.

Sodrugom v Chicagu, posebno pa sodrugu uredniku čestitam o takim reprezentativnim delavskim izdajam, ki so viden spomenik delavskega gibanja. -nk.

Juš Kozak, Za prekmurskimi kolniki, založila Tiskovna Zadruga v Ljubljani. — To je potopis, kakor ga doslej v slovenski literaturi nismo imeli. Seznanja nas s slovenskim ljudstvom v Prekmurju. Spis krasé prav posrečene slike. Vsakdo ga bo z užitkom bral.

André Gide, Vatlkanske ječe, ironičen roman, založila Tiskovna Zadruga v Ljubljani. — Slavni francoski pisatelj, ki je znan po svojih preobratih iz ekstrema v ekstrem — za sedaj obljublja, da bo ostal na skrajni levisi — prikazuje v tem cinično-satiričnem romanu katoliško cerkev v vsej njeni zlaganosti in nemoralnosti. Okrog tega središča pa nam Gide (izgovori: Žid) opisuje razne junake: pobožneže, cinike, framazone itd. Dobro je, da je prevajalec Ocvirk za uvod napisal daljšo razpravo o Gidu, da bodo mogli bravci laže razumeti njegovo delo.

Axel Munthe, San Michele, založila Jugoslovska knjigarna v Ljubljani. — Z novim letom smo dobili tudi slovenski prevod tega dela, za katero je še danes po vseh večjih knjižnicah največ povpraševanja. Z idejne strani te svojevrstne biografije ne moremo priporočati, toda pisana je tako pestro in živahno, da ne moremo odsvetovati nikomur, da je ne bi čital. Sloviti zdravnik popisuje v njej zanimive zgodbe iz svojega življenja, o bogatih in beračih, o bolnikih in močnih ljudeh, o vlačugah in nunah, o dobrih in zlobnih ljudeh, najlepše zgodbe pa o živilih in o vsem stvarstvu. Kar so naše meščanske in katoliške založbe doslej izdale prevodov, je gotovo to med najboljšimi deli.

Ivan Gol-Voj, Človek, ki prihaja — Pisatelj bi rad s svojo filozofijo združil marksizem in krščanstvo, razum in srce in daje pri tem vso prednost srcu, sentimentalnosti, iracionalnosti sploh. O dialektičnem materializmu pravi: »Temu hladnemu, a krepkemu nazoru manjka ... življenja, peruti, idealizma.« ker pisatelj ima pač svojo posebno logiko »in sicer logiko srca, logiko čuvstvanja in stremljenja«, kakor jo sam imenuje.

Knjižnici Delavske zbornice v Ljubljani in Mariboru sta v 1934. l. zopet napredovali v primeru s prejšnjim letom. Mariborska knjižnica je nekoliko bolj napredovala, saj je po ustanovitvi mlajša od ljubljanske. Poleg tega ima ljubljanska proti sebi mnogo večjo konkurenco, proti kateri se more uveljavljati le z vztrajnim delom, to je predvsem z zboljšanjem knjižne zaloge. Obe knjižnici si nabavljata knjige samo iz dohodkov prometa in v tem oziru prav nič ne obremenjujeta proračuna Del. zbornice.

Knjižnica v Ljubljani je izposodila v l. 1934 naslednje število knjig:

Mesec	Leposlovnih	Znanstv.	Slov.	Srbohrv.	Nemških	Drugih	Vseh knjig
Januar	4.950	449	2.595	193	2.561	50	5.399
Februar	4.386	474	2.276	161	2.364	59	4.860
Marec	4.280	438	2.095	189	2.380	54	4.718
April	3.766	457	1.871	158	2.152	42	4.223
Maj	3.600	402	1.731	168	2.067	36	4.002
Junij	3.196	307	1.553	133	1.791	26	3.503
Julij	3.149	430	1.459	131	1.956	33	3.579
Avgust	3.343	399	1.616	145	1.961	20	3.742
September	3.561	458	1.654	175	2.153	37	4.019
Oktober	3.683	506	1.965	162	2.026	36	4.189
November	4.207	455	2.340	167	2.124	31	4.662
December	4.460	461	2.250	183	2.452	36	4.921
Skupaj	46.943	5.310	23.216	1.833	26.771	433	52.253

Napram 1. 1933 se je izposodilo vseh knjig skupaj 1.716 več. V posameznih panogah so napram prejšnjemu letu te-le razlike: leposlovnih +1.549, znanstvenih +167, slovenskih +529, srbohrvatskih -77, nemških +1.290, drugih -26. Nazadovale je torej čitanje srbohrvatske in drugojezične literature, napredovale so pa najbolj nemške knjige. Vzrok nazadovanju srbohrvatskih knjig je brez dvoma živahnější slovenski književni trg. Francoskih, angleških i. dr. knjig se bere silno malo, kar bo dokaz, da se mladina v srednjih šolah ne nauči toliko francoščine, da bi mogla ali da bi imela veselje čitati francosko literaturo v originalu. Kar se tiče kvalitete izposojenih knjig, še vedno prevladuje interes za pustolovno in kriminalno literaturo. Priznati moram, da delavstvo 1. slabo obiskuje knjižnico, 2. da bere največ le za zabavo, ne za izobrazbo in poduk in 3. da v tem oziru naše organizi-

rano delavstvo prav nič ne prednjači ne-organiziranemu. Vidim ljudi, ki na sestanku v vsakem drugem stavku omenjajo ime Karl Marx, v knjižnici si pa izposojajo Karla May-a, tako da ne vem, če o Marxu kaj več vedo kakor njegovo ime. Kdor hoče, me bo že razumel. Nimam namena, da bi tu pisal moralno pridigo, moram povedati le to, da je delavskemu knjižničarju hudo, če vidi, kako se delavstvo sorazmerno slabo okorišča s svojo knjižnico in kako kaže najmanj zanimanja baš za tisto literaturo, ki bi mu morala biti najbližja. O večini zaupnikov raznih delavskih organizacij imam pa vtis, da si mislijo, da vedo že vse in da jim zato ni treba spopolnjevati znanja. Te vtise bi žal lahko močno podkrepil, pa morda storim to na drugem mestu.

Mariborska knjižnica je v posameznih mesecih 1934. leta izposodila to-le število knjig:

Mesec	Leposlovnih	Znanstv.	Slov.	Srbohrv.	Nemških	Drugih	Vseh knjig
Januar	2.876	163	1.160	112	1.738	29	3.039
Februar	3.419	181	1.362	192	2.020	26	3.600
Marec	2.937	155	1.092	177	1.794	29	3.092
April	2.476	161	958	125	1.524	30	2.637
Maj	2.196	125	729	90	1.484	18	2.321
Junij	2.341	126	878	112	1.459	18	2.467
Julij	2.528	179	1.058	116	1.510	13	2.697
Avgust	2.578	169	1.021	148	1.552	26	2.747
September	2.602	139	966	162	1.590	23	2.741
Oktober	3.028	199	1.127	146	1.926	28	3.227
November	3.302	202	1.370	184	1.905	45	3.504
December	2.790	147	1.195	160	1.558	24	2.937
Skupaj	33.063	1.946	12.916	1.724	20.060	309	35.009

V primeri s prejšnjim letom je izposodila mariborska knjižnica 3.885 knjig več; po posameznih panogah so pa te-le razlike: leposlovnih +3.666, znanstvenih +159, slovenskih +1.611, srbohrvatskih +425, nemških +1.855, drugih -6. Za razliko od ljubljanske se čita v Mariboru manj znanstvene literature (več razumnštva v Ljubljani) in sorazmerno več srbohrvatske. Literatura v drugih jezikih tudi tam nazaduje. Nemčurstva se obiskoval-

cem naše mariborske knjižnice ne da očitati (nekateri so to poskušali!), ker se vidi, da je v beli Ljubljani bolj naraslo izposojanje nemških knjig, nego v obmejnem Mariboru.

Delavci, dve najlepši javni knjižnici v Jugoslaviji sta v vaših rokah, vam sta namenjeni, obiskujte ju in iščite v njih pravega razvedrila in potrebnega pouka!

-elj

Naš pokret

Ljubljana. — V zadnjem času je oživel tudi notranje organizacijsko življenje naše »Svobode«. Na zadnjem, dobro obiskanem članskem sestanku smo sklenili, da povišamo članarino za 1 Din, ker moramo le na ta način zbrati sredstva za pevski zbor »Svobode«, ki je nujno potreben ljubljanskemu delavskemu gibanju. — V dvorani Delavske zbornice je predaval s. Teplý o pomenu delavskega kulturnega dela. — 12. januarja smo pa imeli prosvetni večer, na katerem je predaval s. Cerkvenik. Središče večera je bil pevski zbor »Solidarnost« iz Kamnika; obnesel se je prav dobro in navdušil vse. Upamo, da »Solidarnost« kmalu stopi v »Svobodo«. Sodelovala je tudi godba »Zarja« in bilo je nekaj posrečenih recitacij. Odslej se bodo prosvetni večeri zopet redno vršili.

Hrastnik. — »Svoboda II« je s steklar-sko godbo priredila na Štefanov dan v brusilnici prosvetni večer, ki je bil tako dobro obiskan, da žal mnogo ljudi ni več dobilo vstopnic. Vsi smo z največjim veseljem pričakovali priljubljene predavateljca s. Teplega, ki pa žal ni mogel priti. Predsednik podružnice je razložil pomen prireditve, ki naj pokaže ponovni napredek podružnice. Najprej je zaigrala steklarska godba; najbolj je ugajal »Beograd u noći« in »Večerna idila«. — Za njo je zadonela »Slava delavstvu« našega pevskega zbora. Nato so sledile prav posrečene deklamacije, za njimi zopet pevski zbor. Potem je nastopil dramatični odsek z enodeljansko burko. Preden je godba odigrala zadnjo koračnico, je s. Beutl ponovno pozval vse delavce, naj postanejo člani »Svobode«, ki na vseh področjih širi delavsko prosveto.

Lepo uspelo predavanje je priredila podružnica Svobode II, dne 19. decembra 1934. Predaval je s. dr. Reisman iz Maribora o delovnem pravu. V svojem dveurnem govoru je naslikal važnost in pomen delavskih zaupnikov, strokovne organizacije in delavskega časopisa. V zvezi z razlago socialne zakonodaje, je govornik omenil, koliko pravic izgubi delavstvo vsled svoje nepoučenosti in nezavednosti, ker ni organizirano in kako se na njihov račun materijelno okoriščajo delodajalci. Svoje pravice bodo delavci lahko uveljavili le potom strokovne organizacije in s pomočjo delavskega tiska. Burno odobravanje je nagradilo predavatelja za njegova izvajanja.

Litija. — V nedeljo, 10. februarja t. l. ob 3. uri popoldne se bo vršil redni letni občni zbor naše podružnice v gostilni gosp. Lindnerja (stranska soba) s sledečim dnevnim redom: 1. poročilo starega od-

bora; 2. volitev novega odbora; 3. sprememba društvenih pravil; 4. razno. — Občnega zbora se udeleži tudi zastopnik centrale. — Sodrug! sodružice! Dolžnost Vaša je, da se tega občnega zbora udeležite polnoštevilno, ker tako pokažete, da se zavedate in zanimete za delo naše podružnice.

Javornik. — Naša podružnica »Svobode« ima svoj redni občni zbor 17. februarja ob 9. uri popoldne v društvenem lokalu pri Koniču poleg kolodvora. Pridite vsi člani! Odbor.

V nedeljo, 16. dec. 1934 se je vršilo IV. predavanje v tej sezoni. Vsa štiri predavanja je imel s. A. Cerkvenik iz Ljubljane. S tem predavanjem je zaključil svoj ciklus. Dvorana je bila pri vseh predavanjih polna, kar kaže, da se budi med nami spoznanje, kolikšne vrednosti je za nas prava delavska izobrazba. Zahvaljujemo se s. predavatelju za njegov trud in požrtvovalnost. Upamo, da njegove besede niso ostale brezplodne in želimo, da se prihodnje leto zopet vidimo. Zanimivo je ugotoviti, da na vseh predavanjih ni bilo opaziti niti enega izmed javorniških izobražencev, ampak izključno samo delavce, »Svobodaše« in sodruge od »Enakosti« s Save.

V nedeljo 6. jan. je pod okriljem tukajšnje »Svobode« predaval s. prof. Teplý iz Maribora pri polno zasedeni dvorani delavstva o predmetu »Fašizem«. — Sodr. predavatelj si je osvojil poslušavce z odlično dialektično tehniko predavanja, za katero je predmet »fašizem« kakor nalašč vlit. Zlasti so ugajali njegovi točni zaključki o vzrokih pasivnosti in mrtvila v političnem izživljanju malomeščanstva, vštevši takozvano izobraženstvo.

Štore. — »Narodni poslanec« na odru. Dne 15. in 16. dec. je dramski odsek naše mlade podružnice »Svobode« vprizoril Nušičevo burko »Narodni poslanec«. — Kljub temu, da imamo večinoma samo mlade, neizkušene moči, je bila igra dobro podana, na nekaterih mestih celo prav dobro. Dvorana gosp. Adrineka je bila polna v soboto, v nedeljo, dne 16. t. m. pa nabito polna. Mnogo jih je moralo oditi, ker niso dobili več vstopnic. Med občinstvom je bilo opaziti poleg delavcev tudi uradnike, obrtnike in kmete. Tudi naš mladi tamburaški zbor je pripomogel k uspešni prireditvi. V nedeljo, dne 16. t. m. se je pripeljal celjski tamburaški zbor in je skupno z našimi tamburaši zaigral nekaj lepih komadov. Najlepša hvala Celjanom. Le tako pogumno naprej!

Trbovlje. — Silvestrovanje. Četudi ni bilo na Silvestrovi prireditvi »Svobode« v Delavskem domu plesa, kakor so ga imela druga društva, je bila dvorana Delavskega doma vendarle prenapolnjena. Program prireditve je bil posrečeno sestavljen. Pri nastopih se je posebno odlikovalo pevsko društvo, oziroma ženski in moški pevski zbor »Svobode«.

Ob pričetku novega leta je trboveljski župan, s. Klenovšek, kot predsednik »Svobode« pozdravil trboveljske delavce, in se je s toplimi besedami spominjal žrtev rudarskega poklica tukaj in v drugih delih naše države, osobito v Kakanju. — Spominjal se je tudi žrtev ostalega proletarijata za svobodo ter pozval navzoče, da naj bodo tudi v bodoče složni in enotni v boju za svoje socialne, kulturne in gospodarske pravice. Za svoja kratka in jedrnata izvajanja je žel dolgotrajno odobravanje. — Prireditve je potekla v najlepšem redu. Udeleženci so se zadovoljni razhajali v prvih jutranjih urah na Novega leta dan.

Kranj. — O delavstvu in kulturi nam je predaval prof. s. Teplý v nedeljo, dne 30. decembra. Razveseljivo je dejstvo, da se delavstvo vedno bolj zanima za izobrazbo, o čemer je pričala nabito polna dvorana, izključno samih delavcev in delavk, ki so v popolni tišini z največjo pozornostjo sledili izvajanjem predavatelja. Žalostno pa je, da se tako važnih predavanj ne udeležujejo tudi nameščenci, saj je teh tudi precejšnje število v Kranju. Navzoči pa so bili delavci iz vseh okoliških vasi, še celo iz 2 uri oddaljenega Predvora. Nekaterim nameščencem so bližji razni reakcionarni fašistično usmerjeni pokreti, mnogi pa čakajo na zboljšanje svojega mizernega položaja in mislijo, da bo prišlo samo ob sebi ali od zgoraj ali s pomočjo železne roke. Vsi vemo, da je večina nameščencev bolj izkoriščana kakor delavci-profesionisti, zato je nesmiselno, da se smatrajo kot nekaj višjega in da zato ne spadajo v vrste delavcev. Toda zelo se motijo. Skoro bodo spoznali, da so tudi proletarci in da velja tudi zanje izrek: »Proletarci vseh dežel, združite se!« Delavci iz okoliških vasi sedaj širijo socialistično misel vsak v svojem kraju in delajo propagando za širjenje delavskega kulturnega gibanja. Večina delavcev iz okoliških vasi že stremi za tem, da ustanovi lastne podružnice »Svobode«, kajti v kranjski podružnici se ne morejo udeleževati radi prevelike oddaljenosti. Mislimo, da se ne motimo, če rečemo, da bo Šenčur med prvimi, kjer se bo ustanovila podružnica »Svobode«. Agilni sodrugi že nabirajo ustanovne članke. Le želiti je, da bi sodrugi tudi v drugih vaseh kmalu sledili sodrugom v Šen-

čurju. — Kadar bomo zopet zaprosili prof. s. Teplýja za predavanje, želimo, da se nam bo odzval rade volje kot doslej. V zahvalo pa obljubimo, da bomo šli na delo za delavsko kulturno organizacijo »Svobode« in za socializem! Družnost!

Ptuj. — Predavanje s. Šegule je bilo zelo številno obiskano. Navzoči so z zanimanjem ogledovali zgodovinske slike ter pazljivo sledili izvajanjem predavatelja, ki je podal sliko razmer v Španiji, kjer je 56 odstotkov kmetov in 14 odstotkov delavcev ter le vsled raznih predsodkov in tradicije na eni ter radi prepoznega enotnega nastopa proletariata na drugi strani »zmagala« reakcija, ki jo blagoslavlja naš slavni »Slovenec«, kakor je blagoslavljal povzročitelje februarških dogodkov v Avstriji. Toda tudi španska reakcija ne bo trajala večno.

Lepo uspeli pevski koncert. Dvorana »Svobode« je bila pri nedeljskem koncertu kljub slabemu vremenu in razmeram popolnoma razprodana. Živahno odobravanje je sledilo vsakemu komadu. Častitati moramo g. pevovodji B. k nedeljskemu nastopu moškega, kakor tudi mešanega zbora. Naj živi in doni delavska pesem!

Silvestrovanje oz. družabni večer, ki ga je priredila Svoboda, je jako lepo uspelo. Tokrat je bilo v dvorani premalo prostora. Ni pa bilo to navadno veseljačenje, temveč so vsi navzoči delavci in delavke pazljivo sledili tako pevskim točkam kakor tudi deklamacijam in govorilnemu zboru naših malih in velikih... Tudi tamburaški odsek je sodeloval. Po pozdravnem govoru o polnoči, smo se vsi mirno razšli, v nadi, da se bomo v novem letu še bolj oklenili naše kulturne organizacije ter pridobili one, ki dajejo prednost orgijam in plesom, ne vedoč, da je izobrazba tista sila, ki usposobi delavca za uspešen boj za njegove pravice.

Maribor. — Predavanje »O rasizmu«, ki se je vršilo minulo sredo pod okriljem »Svobode«, je zelo lepo uspelo. Predavatelj s. prof. Stupan je v nad enournem predavanju obrazložil, kako se deli človeštvo v rase in žel za svoja globoko zasnovana izvajanja mnogo zasluženega priznanja. Želiti bi bilo, da bi bila vsa predavanja tako dobro obiskana kakor je bilo predavanje minulo sredo. — 16. febr. pa je predaval s. Teplý o »Delavstvu in kulturi«.

Podružnica »Svobode« v Mariboru vabi vse svoje člane ter njih prijatelje in znance na **družabni večer**, ki ga bo priredila dne 9. februarja t. l. v spodnji kazinski dvorani. Začetek ob 20. uri. Za smeh,

zabavo ter dobro kapljico, kakor tudi za posladkanje želodca, bo preskrbljeno. — K obilni udeležbi vabi odbor.

Ljubečna. — Delavska izobrazba si utira pot. — V Ljubečni se je mnogokaj spremenilo, odkar je začela »Svoboda« s svojim delom. Prej enkrat je moral človek gledati, kako bo odnesel zdrav kožo iz gostilne, ako nisi bil domačin, pa še med domačimi je vladal pretep. Sedaj se najdejo še kvečjemu kakšni trije zgarjari, ki pijani zabavljajo čez naše člane in jih zmerjajo za komuniste. Kakor vse kaže, ne bo prej miru, da bomo obrekovalce prišli za jezik. Med tovarniškimi delavci in kmečkimi fanti vlada sloga. Pri pevskih vajah se shajajo. Tako je utrla »Svoboda« pot kulturi tudi v naš kraj. Družnost!

Občni zbor naše podružnice v Črni se je vršil v nedeljo, dne 20. januarja popoldne. Podružnica »Svobode« v Črni je, kakor je razvidno iz poročil funkcionarjev, zelo agilna in živa, zato pa se je tudi njeno članstvo v preteklem poslovnem letu skoro podvojilo. Zlasti agilni je bil dramski odsek, ki je vpriporil tri igre (dve sta bili ponovljeni), poleg tega pa še 2 mladinski prireditvi z igrkami. Povsod je sodeloval tudi tamburaški odsek. Zelo hvalevredno je, da so igralci pri dramskem odseku zelo disciplinirani in se v vsem uklonijo režiserju; kaj takega namreč v marsikaterih podružnicah ni, zato pa često tudi uspehi izostanejo. — Izleta v prosto naravo sta bila 2. — Tudi knjižnica lepo napreduje; šteje 561 knjig, in 29 marksistično znanstvenih. — Kolesariprirastek od lanskega leta znaša 72 knjig; knjižnica šteje 72 članov, ki so prečitali skupno 612 knjig, in sicer 583 leposlovnih ski odsek je priredil en izlet, drugi izlet pa je oblast preprečila. — Blagajna je v vzornem redu; podružnica se je izkopala iz dolgov, uredila si je vrhu tega še skromen oder in še ima nekaj denarja v blagajni. Tako je pač vespovsod tam, kjer so si vsi sodrugi res sodrugi, kjer se ne prepirajo, pač pa se resno trudijo za napredek in prospeh naše kulturne organizacije. Posebno je treba pohvaliti delo podblagajnikov, ki so redno obiskovali člane in kasirali prispevke; pa tudi članstvo se je zavedalo svojih dolžnosti; kadar je prišel podblagajnik k članu, se ta večinoma ni nič izgovarjal, češ, sedaj nimam, nego je v redu odračunaval svoj kulturni davek; tudi brezposelni niso bili v tem oziru izjema, dobro se zavedajoč, da se delavska organizacija vzdržuje samo iz delavskega denarja. Občni zbor je izrekel vsem sodrugom podblagajnikom zahvalo. — Kjer so si sodrugi res sodrugi, tam imajo uspeh tudi zabavne prireditve, kjer se sodrugi

snidejo po delu v tovarni in organizacijah ter poglobijo medsebojno prijateljstvo; podružnica je priredila dve taki prireditvi, in sicer predpustno veselico in silvestrovanje.

Kot delegat centrale je bil navzoč s. Teplý, ki je govoril o duhu, ki naj vlada v »Svobodi« — v Črni je to itak v redu —, dalje je poročal o zletu itd. V posebni točki dnevnega reda je bila sklenjena tudi izprememba pravil v skladju s sklepi zadnjega kongresa.

Pri volitvah so bili izvoljeni sledeči sodrugi: predsednik Ipavice Jože, podpredsednik Sterže Franc, tajnik I. Puhan Franc, tajnik II. Raušer Franc, blagajnik I. Stopajnik Miloš, blagajnik II. Fajmut Šimon, podblagajnika: Haunik Andrej in Modri Lekš, ki je obenem tudi prvi knjižničar ter vodja tamburaškega odseka, gospodar I. Knez Franc, gospodar II. Grabnar Kristl, knjižničar II. Žagar Franc; odbornika: Sekavčnik Ančka in Juvan Franc; revizorja: Eisinger Vinko in Sterže Malka; namestnika revizorjev: Lužnik Štefka in Hribernik Ivan; zastopnik dram. odseka Krašovec Ivan.

Novi odbor kakor tudi ves duh, ki vlada med agilnim članstvom »Svobode« v Črni, nam jamčita, da bo ta podružnica dosegla tudi v bodočem poslovnem letu prav lepe uspehe in da bo obdržala svojo pozicijo v Črni, kjer je izmed vseh tamošnjih društev najagilnejše društvo, ki si ne da iztrgati prvenstva iz rok. — Prav to pa ima tudi za posledico, da je vpliv naše ideje v Črni izredno močan. Zlasti pohvalno je tudi, da se vsak sklep takoj izvrši: lanski občni zbor je namreč sklenil, da mora vsak član pripeljati v podružnico novega člana — in to se je tudi izvršilo. Pri vsem tem pa so vsi člani zelo kritični, vsak pove svoje mnenje, vsak pa se tudi ukloni splošnosti.

Mežica. — Tukajšnja podružnica »Svobode« je uprizorila v nedeljo, dne 16. decembra 1934 igro: »Glavni dobitek«. — Igra je dobro uspela, tudi igralci so se potrudili in svoje vloge dobro rešili. — Obisk je bil zelo zadovoljiv. — V nedeljo, dne 23. decembra 1934 so gostovali na tukajšnjem odru sodrugi iz Leš pri Prevaljah z igro »Tihotapec«. Dasi je bila omenjena igra šele pred kratkim tukaj igrana, je vendar bil še precejšen obisk. — Na programu imamo igro »Čez leto dni«. Omenjena igra se bo uprizorila v nedeljo, dne 3. februarja t. l. Opozarjamo vse prijatelje, da nas na tej igri v obilnem številu posetijo. Družnost!

Črna. — O »Tivolski resoluciji« je preteklo nedeljo predaval v tukajšnji »Svobodi« s. Petejan iz Maribora, ki nam je v daljšem predavanju poljudno prika-

zal politične, narodne, kulturne in socialne razmere, v katerih je pred 25 leti živelo slovensko delavstvo v bivši Avstriji, hrvaško pod madžarskimi despoti, bosansko pod okupacijskimi oblastmi in srbsko v predvojni mali Srbiji. Pojasnil nam je glavne vzroke, ki so dovedli do »Tivoljske konference« in njene resolucije ter veliki politični pomen te resolucije za tiste čase, kakor tudi za danes. Predavatelj nam je s citati pokazal politiko bivše jugoslovanske socialnodemokratske stranke v Avstriji do l. 1918., kakor tudi politiko Socialistične stranke Jugoslavije do 6. januarja 1929., katera je ves čas bazirala, kar se tiče narodnega programa na sklepih »Tivoljske konference«. Radi te konsekventne politike smo doživeli marsikateri momentani poraz. Tudi preziralo se nas je — ali se za vse to nismo zmenili — šli smo dalje po svoji poti. Eni in drugi so nas zmerjali s centralisti in beograjskimi slugami itd. Eni in drugi so pa svojo politiko, vsaj na zunaj, večkrat spremenili. Mi pa smo ostali svoji politiki zvesti, za kar nam ni danes prav nič žal, temveč jo še vztrajnejše zagovarjamo in ji bomo ostali zvesti do končne zmage. Predavatelj nam je pokazal na marsikatero tipe, ki so bili za časa Avstrije in ob preobratu najhujši avstrijakanti, danes so najhujši patrijoti, ki bi radi dajali našemu delavstvu in našemu pokretu lekcije o jugoslovanstvu, katere pa z gnjevom odklanjamo, ker naše gibanje ne rabi od takih »kšeft«-Jugoslovanov prav nobenih lekcij, ker nimajo moralne kvalifikacije, da bi nam jih dajali. Končno je referent pozval vse navzoče (katerih je bilo nad 100), da se še bolj oklenejo našega pokreta, širijo naše časopise in se bore, da čimprej pridemo do večje svobode, demokracije in združenja vsega delavstva v Jugoslaviji v močni politični, strokovni in kulturni pokret, ki bo sposoben braniti pridobljene pravice našega delavstva in se boriti za pravice, ki jih še nismo izvojevali.

Izvajanja predavatelja so vsi navzoči spremljali z vidnim zanimanjem in odobrili z burnim aplavzom.

Po predavanju se je vršila zanimiva diskuzija, pri kateri so razni sodrugi stavili razna vprašanja in zahtevali pojasnila, katera jim je predavatelj tudi podal.

»Rdeče rože«

na odru dramskega odseka Jugoslovenskega socialistične kluba št. 1 v Chicagu. (Pismo sodruzičice Christine Turpin iz Chicago.)

Delo pisatelja Jožeta Moškriča je res prav posrečeno delo. S to dramo je so-

drug Moškrič mnogo prispeval v korist delavskim odrom. Tudi na odru našega dramskega odseka v Chicagu je v nedeljo 21. oktobra 1934 napravila ta drama na vse poslušalce globok vtis. In to ne smo radi dobre vprizoritve, ki je bila res prav dobra, kajti naš odsek ali naš delavski oder ima res dobre igralske moči, ampak največ za to, ker slika ta drama življenje in nehanje delavcev, njihovo borbo in ponižanje tako občutno, da se zdi, kakor bi sami vse to doživljali.

Drama ima sicer, kakor veste, pet dejanj, a pri nas so uprizorili samo štiri dejanja, ker je igra tudi brez drugega dejanja — drugo dejanje so namreč izpuščili — lahko lepa celota. Sodrugi pisateli nam tega ne bo zameril, ko bo zvedel za to našo »svojevoljo«. Značaji v tej drami so, posebno, kar se tiče glavnega zaupnika in ženskih vlog, zelo vidni in takorekoč vzgojno-privlačni in prav nič pridigerski ter je drama tudi zato z agitacijskega in propagandnega stališča zelo priporočljiva in uspešna. Delavec in delavka igrata in vidita v tej drami samega sebe. Kratko, drama »Rdeče rože« so nam dale lep gledališki večer. Poleg 13 delavk-igralk in delavcev-igralcev je v končnih prizorih zadnjega dejanja sodeloval zbor delavcev in delavk — »Savanov« —, ki so spremljali predstavo s petjem.

Vas, tam preko oceana, bo gotovo zanimalo, kakšni so naši igralci. Da so delavci in delavke, sem že rekla. A nekateri izmed njih so Slovenci, rojeni v Ameriki, torej so se naučili slovenskega jezika šele tukaj. Tako je ulogo Franceta Majcena, Ivankinega zaročenca, igral John Kochevar. Je dober igralec, z neprisiljeno mimiko in prikupnim glasom. On je tudi tukaj rojen Slovenec. Slovenščina mu, kajpada, ne gre tako gladko, vendar se je besedila prav dobro naučil. In čeprav se je tu in tam v stavkih čutila težkoča, je to znal spretno in posrečeno prikriti z mimiko. Vlogo tovarniške delavke, Mare Maličeve, je igrala Alice Artach. Alice je izborna igralka. Tudi ona je ameriška Slovenka, ki govori večinoma angleški, kakor naša mladina sploh. Dasi ji učenje slovenskih vlog prizadeva težave, se tega ne ustraši. Ona je naša in dela za pokret. Naši dramski zbori pa tako pridobivajo in razvijajo svoje moči z močmi iz vrst tukaj rojenih Slovencev.

Preveč bi bilo, če bi Vam hotela vsako ulogo in igralca opisati. Igra Vam je itak znana, saj ste jo prej igrali in videli kakor mi, in kakor sem že rekla, imamo dobre igralce ter so vsi rešili svojo nalogo dobro. Še celo sodruzičica Maria Omahen, ki je igrala Filderjevo tajnico in je bila

tokrat prvič na odru. je pokazala, da bo dobra igralka.

Imamo sedaj tudi klubov mladinski zbor. Tokrat je pred predstavo zapel prvič pod vodstvom Mary Jugga. Zapel je internacionalo. Pri Vas je ne pojejo, kaj? Vem, zakaj ne. Mi jo pa pojemo. Ana Bergar je v nagovoru pojasnila namen te skupine. Nato so sledile recitacije delavskih pesmi v slovenskem in angleškem jeziku. Petje pa je spremljal na klavirju France Omerza.

Kakor vidite, imamo tudi mi prosvetne večere, kakršne prirejate Vi. »Svobodaši«, tam preko oceana. Le da smo še mi ta večer zaključili s plesno zabavo. Kajti tudi telovadba, pa čeprav plesna, spada v kulturno življenje proletarijata.

Vsem sodružicam in sodrugom najlepše pozdrave. Družnost!

Koncert varaždinske »Slobode« v Klenovniku.

8. decembra 1934 je pevski zbor varaždinske »Slobode« koncertiral v zdravilišču SUZORA-a na Klenovniku pred delavstvom, ki išče okrepčila in zdravja v zdravilišču. 40 članov pevskega zbora se je odpeljalo iz Varaždina in poleg še okrog 40 članov raznih drugih odsekov »Slobode«, da obiščejo svoje sotrpine in sodruge na Klenovniku. Dan je bil lep, kakor nalašč za ta izlet. V Ivanco so izletnike čakali avtobusi in vozovi, ki so jih na Klenovnik pripeljali okrog 11. ure dopoldne. Sprejeti so bili prav prisrčno od bolnikov-delavcev, pa tudi od zdraviliške uprave in zdravnikov. Pozdravili so se tudi »Slobodaši« z zastopniki »Saveza radniških pjevačkih društev iz Zagreba«, ki so prišli celo iz Zagreba (prof. Fischer, dr. Novak, Škrinjar in Poje), da slišijo in vidijo »Slobodo« na delu. Ogledali so si skupno okolico, zdraviliško ekonomijo itd. Po kosilu, ki je bilo skupno v zdraviliški upravi, se je ob 15. uri začel koncert.

Koncert je bil nenavadno dobro obiskan. Velika jedilnica je bila natlačeno polna. In dasi je zbor tokrat prvič nastopil na takšnem koncertu, je njihov nastop bil samozavesten in vzoren.

Kot pozdravna beseda je zbor zapel mogočno himno »Delavski pozdrav« — »Zdravo hrabri bojevniki«. Zbrano in skladno je bilo petje, intonacija izborna, dinamika odlična. Sicer se je res tuintam čutila supremacija močnih in rutiniranih basov, nekoliko treme je tudi bilo, a to ni zmanjšalo uspeha.

Spontani aplavz vseh poslušalcev, ki ga je vzbudil konec pesmi, je vžil polno optimistično razpoloženje po dvorani, pe-

vodnji in pevcem. Izginila je sleherni trema. Vse druge pesmi »Delavska himna« od Iv. Zajca, »Gravuša od Drobniča. »Vozilu se šajka«, »Da mi je znati« od Gotovca, »Ogljar« od Adamiča, »O, kaj se boš jokala« in »Sinoči sem na vasi bil« od dr. Schwaba, so bile izvajane izvrstno. Burjo odobravanja so izzvali »Zagorski napjevi« od A. Remeca. Polskanje in »še, še«-klici so grmeli po dvorani, ko so pevci zapuščali oder. Zaključna pesem je bila »Vzbujenje duhov« in »Zdravo« od Štefanoviča. Radi neprestanega ploskanja, je moral zbor peti še pesmi izven programa.

Čas je hitel, trebalo je iti, ker vlak v Ivanco ne čaka. V odmoru se je izkoristil čas z medsebojnimi pozdravi. V imenu »Slobode« je pozdravil s. Pongračič za gostoljubnost in bratski sprejem, v imenu Zagrebčanov je pozdravil »Slobodo« sodr. Fischer. Končal je s pozivom na vztrajno delo in željo, da bi »Sloboda« prišla tudi v Zagreb in tam koncertirala.

Odhod je bil prisrčen. Odhajali so pevci in peli: »Zdravi da ste hrabri borci«, da je delavska pesem odmevala po obronkih Klenovnika vse tja do Ivanca. Družnost!

Koncert čičaškega mešanega zbora »Sava«.

Chicago, dne 10. dec. 1934.

V Chicagu imamo delavski mešani pevski zbor »Sava«, ki je odsek kluba št. 1 Jugoslovenske socialistične zveze. 25. novembra 1934 je ta zbor imel svoj koncert. Udeležba je bila ena največjih v zadnjih letih. Zato je bil materijelni uspeh velik, a tudi moralni uspeh je bil odličen. »Savini« koncerti namreč že nekaj let sem nadkriljujejo drug drugega. Zadnji koncert 25. novembra 1934 pa je bil naravnost na zavidljivi umetniški višini.

Program koncerta je vseboval 11 točk v dveh delih. Sedem teh so bile pesmi mešanega zbora, potem solospjev, duet, kvartet. Na koncu pa še spevoigra s petimi solisti in solistkami ter z zborom. Vsi sodelujoči so člani pevskega društva »Sava«.

Na koncertu je nastopil tudi mladinski odsek pevskega zbora »Save«. Skupina fantkov in deklic — tudi moja Ilena je pevka pri mladinskem zboru — je odpela troje pesmi. Dve slovenski in eno angleško. Najboljša in lepa je bila pesem »Mi smo mlada garda«. Otroci so pri tej pesmi naravnost živeli, bili so zares mlada garda socialistov in me matere smo jih gledale vse srečne.

Mešani zbor je krasno zapel »Vzbujenje duhov«, katero sem tolikokrat slišal

la pri Vas, ko sem bila v stari domovini. In nehoti mi je govorilo, da smo mi socialisti, kjerkoli smo, eno. Noviteta »Save« je bila pa pesem »Vrbsko jezero«. To je nekaka majhna opereta in pevci so želi obilo priznanja. S solospевom je prvič nastopil s. Tone Medved. Duete pa sta pela Louis Žele in Vinko Žagar, kvartet pa Žele, Žagar, Medved in Garden. Vsi so želi burno odobravanje.

Sledila je spevoigra »Srce in denar«, ki je prav dobro uspela in občinstvu zelo ugajala.

Tak je bil naš koncert. Pevovodja zbora »Save« je Jakob Muha.

Po koncertu pa smo, kakor pač to mora biti, da je življenje bolj raznoliko, plesali. Družnost!

Christina Turpin.

Čehoslovaška »Delavska telovadna enota« šteje 137.000 članov.

Iz poročila »Delavske telovadne enote« za leto 1933 posnemamo, da ima 1275 telovadnih krajevnih organizacij in 137.000 članov. Od teh je okoli 50.000 telovadcev in 18.000 telovadkinj. Med telovadkinjami je okoli 3500 omoženih članic. Mladinske sekcije štejejo skoraj 14.000 članov, dalje 57.000 šolarjev in študentov. Do sto tisoč jih je starih pod 24. leti, ostali so starejši, kar je še posebej razveseljivo. Svojih telovadnic imajo 19, svojih igrišč 103. V letu 1933 so priredile organizacije 338 javnih telovadnih prireditev in 465 gimnastičnih akademij. Imetje Zveze znaša okoli 134 milijonov dinarjev. Delavska telovadna organizacija je druga največja telesnovzgojna organizacija na Čehoslovaškem. Njen pomen za zdravstvenost je ogromen.

Zlet »Svobode«

Zlet »Svobode« v Celju.

Ker se je centralni odbor »Svobode« na pobudo zadnjega kongresa odločil prirediti velik zlet vseh »Svobod« v Celje, smo otvorili za ta zlet v naši reviji posebno rubriko, kjer nameravamo obveščati celotno naše članstvo o vseh pripravah. Zlet nameravamo prirediti v največjem obsegu, predvidoma 7. julija v Celju. Na 5. seji centrale »Svobode« dne 3. januarja 1935. se je sklenilo sledeče:

Idejno vodstvo zleta bo imel centralni odbor »Svobode«, poleg njega pa se bo za tehnične priprave izvolil v Celju poseben odbor, ki bo imel nalogo pripraviti vse potrebno glede prostorov, prehrane, rediteljstva itd. Program zleta bo predvidoma sledeč: Dopoldne sprejemi na kolodvoru, godbena koncerta v parku in pred kolodvorom, ogled celjskih zanimivosti, zlasti celjskega gradu z vodniki; opoldne kosilo; popoldne manifestacijska povorka na zletni prostor; v povorki se bodo nosili transparenti z izrekli K. Marxa, Fr. Engelsa in Iv. Cankarja o delavski kulturi; na zletnem prostoru govori, pozdravi zastopnikov del. kulturnih organizacij z juga, nastop združenih pevskih zborov vseh »Svobod« s 6 delavskimi pesmimi, živa slika, vmes godba, nato zabava in odhod z vlaki.

Za kritje stroškov bo izdala centrala poseben znak (majhen rdeč trak z napisom »Zlet Svobode« v Celju), ki bo veljal 3 Din. Ta znak bo dobil vsak izletnik pri svoji podružnici obenem z drobno knjižico o celjskih zanimivostih, industriji, programom itd. Znak bo že služil za vstopnico k vsem prireditvam.

Zlet je zamišljen kot dostojna manifestacija razredno zavednega delavstva za delavsko kulturo. Zato bomo povabili nanj tudi članstvo vseh strokovnih organizacij. Agitacija za zlet bo morala biti živa in silna, da spravimo v Celje čim več ljudi. Zato pa je nujno potrebno, da vsak podružnični odbor izvoli iz svoje srede tričlanski zletni odbor, ki bo vodil agitacijo v svojem kraju, razprodajal znake in jih sproti odračunaval centrali. V ta odbor naj bodo izvoljeni najbolj agilni sodrug! Zlasti mora biti agitacija živa med mladino. Dobro bi bilo, ko bi odbori vplivali na delavsko mladino, da bi začela že sedaj hraniti denar za izlet; stroški za posameznika sicer ne bodo veliki — potrudili se bomo, da bomo dobili polovično vožnjo, iz krajev, kjer se bo zglasilo dovolj udeležencev, bomo organizirali posebne vlake —, vendar pa je treba v današnjih časih hude krize, pičlih mezd ter brezposelnosti že sedaj začeti hraniti.

Na delo za manifestacijo za delavsko kulturo!

Ali so Tvoji znanci in prijatelji že vsi člani »Svobode«?

Bilanca ZKD za bivšo Kranjsko deželo. —

Naše meščanstvo je še zelo mlado, precejšen del je tujeroden, zato tudi popolnoma tuj vsaki slovenski kulturi. Kar pa je res slovenskega meščanstva, velja jo še vedno zanj Cankarjeve besede:

»Čudno je in premišljevanja vredno, da ta mladost in to ljudsko pokolenje našega meščanstva ni na korist ne meščanstvu samemu, ne ljudstvu in najmanj še kulturi.

V drugih narodih si je ohranilo ali pa vsaj pridobilo, ali pa tudi samo oponaša in hlini ljubezen do duševne kulture in razumevanje zanjo ter igra tisto ulogo, ki so jo igrali v prejšnjih vekih aristokratije in škofije, blagodarni zaščitniki in obenem kruti gospodarji duševne kulture in njenih delavcev.

Naše meščanstvo pa je po svojem velikem delu podobno okornemu mesarju, ki ni znal ne brati ne pisati, ki nikoli ni slišal ne peti ne zvoniti o kaki umetnosti ali znanosti in ki nenadoma zadene v loteriji veliki dobitek. Zdaj je gospod. Kupi si kočijo z dvema paroma konj, natakne si cilindar postrani na glavo, na vsaki izmed deseterih debelih prstov si natakne po troje prstanov z briljanti, vozari se po kormu in kliče ljudstvu: Odkrijte se, jaz sem aristokrat!...

Neki ugleden, osebno pošten in izobražen politik je povedal zadnjič javno v Ljubljani: Jaz sem buržoa, mi smo buržoazna stranka. In on sam, ki je to izjavil, je sin ubogega kmeta in od daleč se mu pozna, da nosi še zmirom čevlje na kveder...

Ti naši parveniji, ti naši mesarji s cilindrom po strani so buržoaziji samo po zunanosti, so samo po zunanosti aristokratije. Edine čednosti drugorodnih buržoazijcev in aristokratov, da čuvajo ali da vsaj uživajo duševno kulturo, te čednosti v naši buržoaziji ni. Poznam v Ljubljani gospoda, ki je aristokrat od nog do glave, velik narodnjak in navdušen za vseh stotero narodnih svetinj, ali koliko ji že je. Voljen je v različne potrebne in nepotrebne odbore, predseduje skoro vsak večer tej ali oni potrebnosti ali nepotrebnosti seji — skratka, steber slovenskega naroda, eden izmed najimunitnejših in najzaslužnejših stebrov... Pa ga prašam: Ali ste brali to ali to? — Ne. Novejše slovenske literature principijelno ne berem. — Ali ste bili v razstavi? — Ne, v razstave principijelno ne hodim! — Ne, dram principijelno ne hodim poslušati! — Glejte, ta principijelni narodnjak je tipus teh slovenskih navdušenih narodnjakov. Na vseh koncih in

krajih kriči o kulturi... sam pa ne gane zanjo niti mezinca, on je in hoče ostati principijelno zabit!

Silno tenka je plast tiste naše buržoazije, ki si je ohranila ali pridobila smisel za duševno kulturo. Tako tenka je tá plast, da sama iz svoje moči ne more več vzdržati podjetja, ki se mu pravi slovenska duševna kultura.« Tako torej Cankar.

To slovensko napredno meščanstvo je po vojni ne samo ostalo zvesto tej žalostni tradiciji, temveč je še bolj zagazilo v breznačelnost. Pred vojno smo imeli vsaj napredno časopisje; kakšne kvalitete, je drugo vprašanje, ali vsaj trudilo se je, da bi bilo napredno. Danes tega časopisja ni več, od njega so ostala samo še imena, pod katerimi posluje samo poslovno načelo. Revija »Ljubljanski Zvon« tako zmedeno potrka na vse zvonove, da so napredni intelektualci, ki so še ostali, morali ustanoviti svojo revijo »Misel in delo«, da morejo vsaj nekje povedati svoje misli.

1920. l. so sicer ustanovili svojo »Zvezo kulturnih društev« (ZKD), toda, kakšna je ta zveza, je najbolje razodelo »Jutro« v poročilu o njenem zadnjem občnem zboru 6. januarja t. l. Z velikimi naslovi, kakor jih zahteva moderna žurnalistika, je oznanilo svetu ta važen dogodek. Velike črke so prikrivale skromno vsebino naslovov: »Zveza je imela včeraj svoj redni letni občni zbor — Za predsednika je bil soglasno in z ovacijami izvoljen minister dr. Kramer.« »Jutro« urednik očitno ni mogel najti nič razveseljivejšega na vsem občnem zboru ZKD.

Kaj razberemo iz poročila? ZKD je po programu nosilka jugoslovanske misli, svoje organizacije pa ni mogla razširiti niti na vso Slovenijo, temveč delujeta na tem terenu še vedno ločeno kranjska in štajerska organizacija. Jasno, da pri takem stanju ne more biti govora o kakih rednih stikih s kulturnimi organizacijami Srbov in Hrvatov. Kako mizerna je ta podoba v primeri z našimi delavskimi kulturnimi organizacijami, ki tako harmonično sodelujejo od Skoplja do Javornika! Da nimamo povsem enotne zveze v vsej državi, so krivi razlogi, ki so popolnoma izven našega območja.

V »Jutru« beremo dalje: »Delo ZKD... ni samo prosvetno, ampak tudi eminentno nacionalno in politično delo.« Resnično delovanje ZKD teh programatičnih besed nikakor ne potrjuje. Ali so mar »eminentno nacionalno delo« nemški tendenciozni in šund-filmi? Baš v to panogo je pa bil položen ves praktični trud vodstva ZKD; kar je mogla ZKD pokazati na

občnem zboru aktivnega, je kinematografska politika, pa še ta je omejena skoro samo na Ljubljano. Ker je ZKD tako zaposlena s kinematografi, je ustanovila v Ljubljani posebno »Ljudsko univerzo«, da bi se pokazalo vsaj nekaj kulturnega dela. Tozadevno tajniško poročilo je precej odkritosrčno, ker nedvoumno pove, da ljubljanska »Ljudska univerza« ni nobena nevtalna prosvetna inštitucija po vzorcu nekaterih »Ljudskih univerz« v svetu, temveč da spada ona popolnoma v okvir ZKD, ali kakor piše »Jutra« samo:

»Med najlepša dela, ki jih je ZKD izvedla v zaključnem poslovnem letu, pa je brez dvoma treba šteti ustanovitev ljudske univerze... Pri snovanju te prepotrebne vzgojne ustanove je ZKD sicer naletela na mnogo neprilik in nerazumevanja, a z vztrajnim delom je vendarle njena misel prodrla.« S to odkrito izjavo je vodstvo ZKD gotovo pomagalo odpraviti napačno razumevanje o ljudski univerzi pri tistih, ki do danes še niso videli pravega vodstva ljubljanske »Ljudske univerze«. (»Ljudsko univerzo« v tem slučaju zato pišemo med narekovaji, ker v resnici ni ne ljudska, ne univerza.)

Tajniško in blagajniško poročilo jasno razodeva, da ta na Kranjsko deželo omejena ZKD ni nikaka organsko zrasla zveza. Sestoji iz posameznih samostojnih društev; če bi »Jutra« blagovolilo navesti imena teh društev, bi se videlo, kakšna pestra mešanica se je za silo zbrala pod dežnik ZKD. Še zveza, ki sestoji iz živih podružnic, se mora vedno truditi, da z enotnim duhom in smernicami vselej prodre po vseh krajih. O vsem tem ne more biti govora pri ZKD, kjer je število samostojnih društev le pesek v oči tistemu, ki ne pozna in ne razume ustroja kulturne organizacije.

Blagajniško poročilo in proračun navajata te-le dohodke: kinematograf, podpora ljubljanske občine, podpora banovine. Kje so dohodki impozantnega števila 380 društev? Pri tem moramo pripomniti, kako bi resnično zaslužila izdatne podpore iz javnih sredstev delavska kulturna zveza, ki dejansko opravlja vzgojno delo med našim narodom.

No, končno je občni zbor ZKD izvolil novega predsednika dr. Kramerja, znanege političnega delavca. Dr. Kramer je torej sklenil, da se v bodoče posveti kulturi in morda se bo on potrudil, da postane delo ZKD vendar-le »eminentno nacionalno in politično«.

Tako smo povedali svoje misli o tej kulturni zvezi, ker nam ni treba zamolčevati dogodkov v drugih taborih, kakor to skrbno dela uredništvo kulturnega pregleada »Jutra«. Delavska kulturna zveza bi

rajsi merila svoje sile s pravo načelno nasprotno kulturno organizacijo, kakor pa s tako-le čudno sestavino. Zato pa ne uspavajmo samih sebe, temveč delajmo z vsem močmi v »Svobodi« v smislu Cankarjevih besed: »Spoznal sem, kod vodi in kam drži edina pot do rešitve ljudstva iz tlačanstva, do rešitve kulture iz današnjega bankerota, do rešitve kulturnih delavcev iz sramotne brezposelnosti, iz zaničevanja in ponižanja. — Edina pot je boj ljudstva... boj za popolno socialno osvobojenje. Boj za osvobojenje ljudstva je kulturni boj — in kdor ta boj obrekuje, kdor mu postavlja nečiste cilje, je sovražnik ljudstva in sovražnik kulture.«

Mala antanta ali Ljubljana? — Sestanek raznih imenitnih vladarjev pred sto leti v Ljubljani je dal imena raznim trgov in cestam v Ljubljani, dr. Ivanu Tavčarju pa snovi za lep roman »Izza kongresa«. Sestanek zunanjih ministrov male antante v Ljubljani 1935. leta je pa dal razboritemu »Slovencu« še vse drugačne pobude: »Slovenec« je prvi od ljubljanskih listov priobčil poročilo, da pridejo Jevtič-Beneš-Titulescu v Ljubljano — to je po mnenju »Slovenca« tako delo katoliške diplomatske poročevalske službe, da mora postati še učinkovitejše reklamno sredstvo za katoliškega »Slovenca«, nego je zavarovalnina 15.000 Din, ki jo dobi vsak ponesrečen katoliški naročnik svetovnega ljubljanskega dnevnika »Slovenec«. Da so se odlični državniki sestali baš v Ljubljani, je tako odločilnega pomena, da mala antanta sploh nič več ne pomeni v primeri z Ljubljano. Svet, ki se je še nedavno zanimal za veliko in malo antanto, se je po »Slovenčevih« poročilih hipoma spremenil: nihče več se niti ne spominja antante, Amerike, Japonske i. p., vse se suče samo okrog Ljubljane, v kateri izhaja »Slovenec«, ki ima tudi posebnega poročevalca v Ljubljani.

Centjene brave moramo pri tem opozoriti, da je Ljubljana kljub vsem drugim vrlinam mogla čez noč postati nova svetovna velesila samo zato, ker izhaja v njej »Slovenec«; tu je ves poudarek. Če bi bili Ljubljančani brez »Slovenca«, bi kljub vsem rimskim sporazumom nikakor ne dosegli tiste časti, ki smo je postali deležni dne 12. januarja 1935. leta! To si moramo zapomniti, ker pri vsem uživanju svoje slave se moramo predvsem zavdati, kdo nam je dal to slavo, kdo je naše mesto povzdignil v velesilo prvega reda: to ni niti mala antanta, še manj velika, niti mestni občinski svet, niti mestni gradbeni urad — samo »Slovenec« je tisti veliki dobrotnik. Njegovih neprecenljivih zaslug človeška pamet sploh ne more dovolj preceniti kljub vsemu lokalne-

mu patriotizmu, ki je morda razvit v glavah prav redkih Ljubljančanov. Poglejte, še nedavno je besnel velik prepir, ali hočemo ostati pri majhni Ljubljani ali naj postavimo Veliko Ljubljano, prepir je nekje obtičal in kot mōra mučil vse, ki se bojé Velike Ljubljane. Vsega tega smo sedaj rešeni: požvižgamo se na malo in Veliko Ljubljano, ker mi nismo več mesto, temveč prava velesila, o kateri 12. januarski »Slovenec« prinaša naslednja tako senzacionalna kakor razveseljiva poročila: **Zeneva zre v Ljubljano — Bolgari o Ljubljani — Pariz o Ljubljani — Italija o Ljubljani — Vse pravice pridržane** (po logiki naslovov seveda samo Ljubljani) — in vse tiste politične otročaje, ki so menili, da so se v Ljubljani posvetovali zunanji ministri treh držav, dementira isti »Slovenec« z epohalno vestjo — **Kaj je povedala LJUBLJANA!** Kaj bo tu mala in velika antanta, London in Rim in Posarje in vsa diplomacija — 11. januarja je spregovoril svet Frtaučkov Gustl suja beseda in New-York, Buenos Aires, Gran-Chaco, Gil Robles so prisluhnili njegovi modrosti, njegovi razboritosti in iznajdljivosti in seveda tudi njegovi preudarni skromnosti, ki je dobremu ljubljanskemu tisku na široko odprla ceste celo med črne prebivalce afriških džungel. Po vsej tej slavi »Slovenca« bi bilo nevljudno, če bi citirali njegovo pisanje o posaarskem plebiscitu, pre-

den je dal Vatikan signal za Nemčijo, in njegov saveški preobrat po tem signalu.

Za zaključek današnjih »Zapiskov« rajši dodam nekaj popolnoma nepolitičnega. Saj je to nepolitično, srečno družinsko življenje največjega pomena pri našem dobrem narodu posebno v letošnjem dolgem pustnem času. V starih časih, ko je še vladala pri nas avstro-ogrška aristokracija, smo se mi kot demokratičen narod ob pustu ženili in možili. Odkar smo pa postali bolj demokratični, beremo tako v »Slovencu« kakor v »Jutru« samo še o **soprogih in soprogah**. Mož, ki da oglas v »Jutro« ali »Slovenca«, imenuje svojo družico dosledno le **soprogo** in tudi sam se podpisuje **soprog**. Čim boljši so časi, tem več je **soprog** in **soprogov**. Oba dnevnika sta v zadnjih časih že znatno reformirala slovenski jezik in iznašla mnogo novih, sočnih izrazov, ki jih naš narod prav težko razume; zato upamo, da se radi doslednosti v bodoče ne bomo več možili in ženili, temveč se bomo samo še **soprogali** in bomo **osoproženi** prav imenitno živeli.

Pa še nekaj literarnega: znani pisatelj L. Mrzel, ki je svoj čas v »Zvonu« kritiziral »socialpatriotsko« literaturo Cankarjeve družbe, je postal poleg radio-predavatelja tudi predavatelj »v okrilju ZKD«, ki smo jo uvodoma omenili. K temu napredovanju iskreno čestitam. X. Y.

„SVOBODA“ in „CANKARJEVA DRUŽBA“ se borita z Istimi sredstvi za iste cilje!

Zato:

Vsak zaveden „SVOBODAŠ“ mora postati član „CANKARJEVE DRUŽBE“!

Prijavite se pri poverjeniku ali pa pišite dopisnico družbi (Ljubljana, poštni predal št. 290).

SLOVENSKA NARODNA PODPORNA JEDNOTA

največja slovenska gospodarska in dobrodelna zadruga v SEVERNI AMERIKI. — Najboljša zavarovalnica za življenje, za bolezni, poškodbe itd. — Posluje v Zedinjenih državah, Kanadi in Mehiki. — Ima približno 63.000 članov v obeh oddelkih in blizu 650 podružnic po raznih krajih Amerike.

PREMOŽENJE NAD 4.000.000* — DOLARJEV

Za nasvete in informacije se je obrniti na:

Glavni urad S.N.P.J., 2657-59 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill

Knjigarna Kleinmayr & Bamberg

Ljubljana, Miklošičeva cesta 16. Telefon števil. 31-33

najstarejša
v Jugoslaviji, priporoča
svojo bogato zalogo strokovnih in
zabavnih knjig v vseh jezikih, kakor tudi muzikalij za
petje, klavir in druge instrumente. Knjige in časopise,
v zalogi se ne nahajajoče, dobavlja iz
inozemstva v najkrajšem
času.